

Шукр қилувчиларга мукофот тайин

Мусулмон кишига ато этилган энг буюк неъматлардан бири, шубҳасиз, иймондир. Иймон банданинг Аллоҳ таоло ҳузуридаги мавқеини оширади. Иймонли инсон Ватанини севади, яқинларига яхшиликлар қилиб, силаи раҳмда бўлади. Она юрт тинчлиги ва осойишталигини асраб-авайлашга интилади.



Буюк бобомиз Абу Бакр Қаффол Шоший ўзининг машҳур “Жавомиул калим” китобида келтиришича, Пайғамбаримиз солаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Неъматлар ҳақида гапириш шукр қилишдир”**, деганлар.

Демак, бугунги осойишта ва фаровон кунларимизнинг қадрига етишимиз лозим. Айниқса, униб-ўсиб келаётган ёшларимизга бу неъматнинг мазмун-моҳиятини етказиш ҳар биримизнинг бурчимиздир.

Яратганга беҳисоб шукрлар бўлсин, она-Ватанимиз тинч ва осуда, юртдошларимиз эса дориламон кунларда бахту иқболини, фарзанду набиралари камолини кўриб яшамоқдалар.

Бугун юртимизнинг қайси бурчига бормайлик, улкан бунёдкорликлар ва катта ўзгаришларга гувоҳ бўламиз. Айниқса, бири-биридан замонавий масжидлар, тарихий ёдгорликлар янгидан чирой очиб, жаҳон аҳлини ўзига мафтун этмоқда.

Барпо этилаётган кўплаб замонавий масжидлар сўнгги технологиялар ва қуёш панеллари билан жиҳозланмоқда.

Охирги беш йилда мамлакатимизда 385 та масжид ва 633 та таҳоратхона тўла қайта қурилди, 487 та масжид ва 517 та таҳоратхона таъмирдан чиқарилди. Жорий йилнинг ўтган олти ойи мобайнида янги масжидларнинг 4 таси намозхонлар хизматига топширилди. Шунингдек, 37 та масжид қайта қурилиб, 20 таси тўла таъмирланди.

Сўнгги беш йилда учта диний таълим муассасаси – Бухорода Мир Араб Олий

мадрасаси, Самарқандда Ҳадис илми олий мактаби ва Сурхондарёда Имом Термизий мадрасаси таъсис этилди. Энг катта хурсандчиликлардан яна бири бу йил 15 минг нафардан зиёд юртдошимиз муборак ҳаж амалларини адо этиб қайтди.

Муҳтарам Президентимиз кўрсатмасига мувофиқ, умра зиёратига борувчиларнинг чекланган квотаси олиб ташланди. Жорий йилнинг ўзида юртимиздан юз мингдан ортиқ одам умра зиёратига бориб келди.

Давлатимиз раҳбарининг “Марҳум шайх Зиёвуддинхон ибн Эшон Бобоҳонни “Олий Даражали Имом Бухорий” ордени билан мукофотлаш тўғрисида”ги ҳамда “Марҳум шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуфни “Олий Даражали Имом Бухорий” ордени билан мукофотлаш тўғрисида”ги Фармонлари юртимиз маърифий ҳаётида улкан воқелик бўлди. Бугун инсон қадри улуғланаётган янги Ўзбекистонда уларнинг беназир хизматлари юксак эътироф этилмоқда.

Республикамиз бўйлаб Қуръон курслари кўпаймоқда. Қисқа фурсат ичида минглаб юртдошларимиз Қуръони каримни тажвид билан ўқиш имкониятига эга бўлишди.

Албатта, бу каби ободончиликларнинг ҳаммаси улуғ неъматлардир. Уларнинг қадрига етиш, шукрини адо этиш йўлида яхши амалларда ғайратли ва бардавом бўлиш ҳар биримизнинг бурчимиздир.

Шайх Нуриддин HOЛИҚHAЗAP,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раиси, муфтий

Исломда таркидунёчилик йўқ

Исломда инсонни хўрлайдиган, мажбурлайдиган, ҳаётини азобга айлантирадиган буйруқ, қоидалар йўқ. Аллоҳга ибодат ниятида таркидунё қилиш, ўз жисмига азият бериш, уйланмаслик, таом ва уйқудан воз кечиш кабиларни Пайғамбаримиз алайҳиссалом ман этганлар. Зеро, ибодатлар машаққат, ташвиш эмас, балки маънавий ҳаловат бахш этиб, Аллоҳга яқинлаштирувчи амал бўлганидагина маъно касб этади.

Шунинг учун “Динда зўрлаш йўқ” (Бақара сураси, 256-оят). Ташқаридан қанчалик мукаммал кўринмасин, ихлос билан қилинмаган амал Аллоҳ ҳузурида ҳеч қандай қийматга эга эмас.

Ислом одамни азобламайди, шу билан бирга, банда ўзини ўзи азоблашига ҳам изн бермайди. Ояти каримада айтилади: «**Айтинг: Бандалари учун чиқарган Аллоҳнинг зийнати ва пок ризқларни ким ҳаромга чиқарди?**» (Аъроф сураси, 32-оят). Бундан биламизки, соғлом руҳиятдаги инсон истифода этиши мумкин бўлган барча моддий ва маънавий завқлар энг мукаммал кўринишда динимиз кўрсатган ҳалоллар доирасида мавжуддир. Ҳаддидан ошиб, ҳаром йўллар ва нарсалардан завқ ахтарадиганлар руҳияти бузуқ, йўлдан озган кимсалардир. Улар диний кўрсатмалар бўйича яшашни имконсиз деб ҳисоблайди. Ваҳоланки, Ислом фитрат динидир, у инсоннинг табиий эҳтиёжларини ҳалоллик билан қондириш йўллари кўрсатиб берган.

Ибодатлар Аллоҳ таоло томонидан белгиланди ва Расули томонидан улар миқдори амалиётга татбиқ этилди. Аллоҳ таоло белгиллаган ўлчовлар дахлсиз. Уларга аралашиш, орттириш ёки камайтириш айни ҳалокатдир.

Пайғамбаримиз алайҳиссалом рўзадорнинг ифтор қилмасдан, шом намози ўқишини маъқул кўрмаганлар. Зеро,

Аллоҳнинг бир буйруғини адо этиш учун бутун кун нафсини тийган одамни ифторлик пайтида иккинчи қийинчиликка солиш ўринсиздир. Баъзи уламолар бундай дейди: “Аллоҳ таолонинг розилиги ва муҳаббати ўзига ўзи бефойда азоб бериш, жонини машаққатга қўйишда эмас”. Шунга кўра, қиш кунларида иссиқ сув туриб, савоби кўп бўлсин, дея совуқ сувда таҳорат қилиш, ёнида масжид туриб узоқдаги жомага бориш ярамайди.

Ислом енгиллик устига барпо қилинган. Лекин бу ҳамма нарса мумкин ва ўзбошимчаликка рухсат, деганимас. Енгилликнинг ҳам чегараси бор. Қуръони каримда қуйидаги огоҳлантиришга дуч келамиз: “**Бу Аллоҳнинг чегараларидир. Ким Аллоҳ чегараларидан тажовуз қилиб ўтса, демак, у ўзига зулм қилибди**” (Талоқ сураси, 1-оят).

Киши ифрот – ибодатда ҳаддан ошиш ва уни бўрттириб кўрсатишга ёки тафрит – ибодатга енгил қараш ва бепарво бўлишга йўл қўйиши билан ўзига зулм қилади. Расулulloҳ алайҳиссалом ибодатда ҳам мўътадилликка чақирганлар. Хасталик ёки сафар асноси намоз, рўза каби ибодатларда берилган енгилликдан фойдаланмасликни, ўзини қийнаб нафл намоз ўқишни маъқул кўрмаганлар. Намозни чўзган имомни танқид қилганлар.

У кишининг ҳузурларига бир бадавий келиб, Ислом шартларини сўради. У зот алайҳиссалом шаҳодат калимаси, беш вақт намоз, Рамазон рўзаси, нисобга етган молдан закот бериш ва қодир бўлса, умрида бир марта ҳаж қилишини санаб ўтдилар. Бадавий: “Сизга икром этган Аллоҳга қасам, шу санаганларингиздан оширмайман ҳам, камайтирмайман ҳам”, деди ва кетди. Пайғамбар алайҳиссалом дедилар: “**Агар айтганига вафо қилса, нажот топади**” (Муттафақун алайҳ).

Абдулвоҳид ИСОҚОВ,

Наманган шаҳридаги

“Мирёқуббой Мирҳакимбой” жоме масжиди имом-хатиби

Муносабат

Шукр қилувчиларга мукофот тайин 1

Таянч нуқта

Исломда таркидунёчилик йўқ 2

Тафсир

Дуода азму қарорли бўлайлик 4

Огоҳлик – давр талаби

Фитна – кўз илғамас хатар 6

Маънавий мерос

Абул Баракот Насафий ва унинг
“Канзуд дақоиқ” асари 9

Бизнинг суҳбат

Китобсевар талаба интилувчан
рахбар бўлади... 10

Иззатингдан айрилма

Имтиҳоннинг зўри 12

Ҳадис шарҳи

Сурма кўзни ўткир қилади..... 13

Динимизни ўрганамиз

Тарика: дафн харажатлари,
қарзларни узиш 14

Мактубларда манзаралар

Онам ҳаёт бўлсайди... 15

Саҳобалар ҳаёти

Абу Бакра Сақафий 16

Тазкия

Икки ҳамд ила Аллоҳнинг
розилиги 17

Масала

Сўраган эдингиз... 18

Аслида қанақа?

“Валий сонго” силсиласи 20

Ақида

Қазои қадарга иймон 22

Убудият

Аразлашиш уч кун 23

Бугуннинг гапи

Ҳар ерни қилма орзу... 24

Қуръони карим баракоти

Бўйрачининг бир бош “узуми” 25

Шеърят

Оят-ҳадисларга қулоқ солдингми?.. 26

Улуғлар ўғити

Муножот 27

Дунёдан дараклар

Ислом ва олам 28

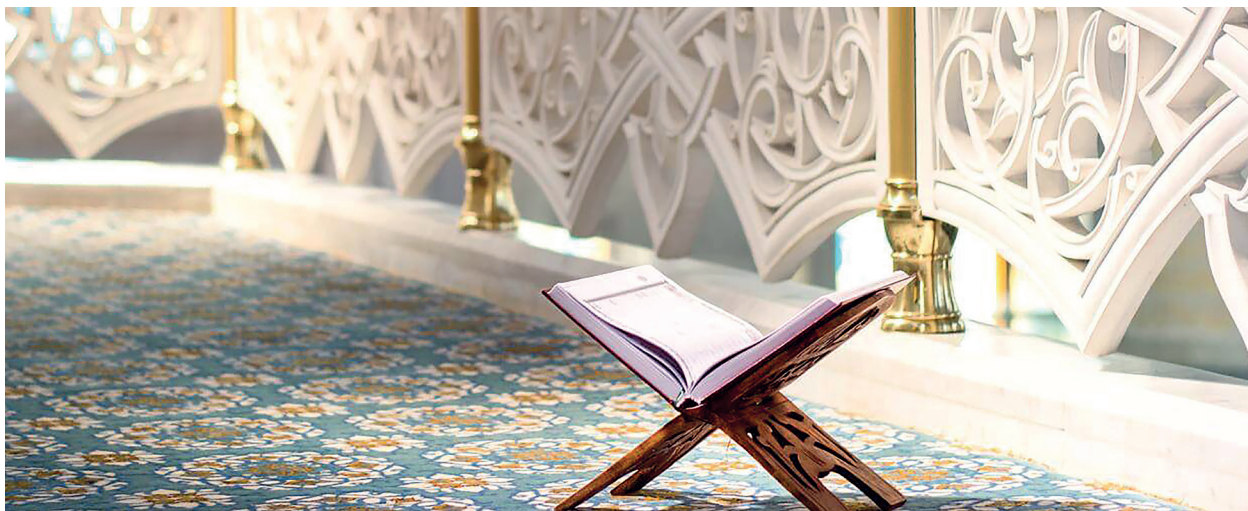
Саодат асрига саёҳат

Асирлар ҳақида
музокара 30

Минтақа

Мавритания – соф араб тили
сақланган ўлка 32





“Раббингизга зорланиб ва хуфёна (овозсиз) дуо қилингиз! Зеро, У (дуода ва бошқада) ҳаддан ошувчиларни ёқтирмагай” (Аъроф сураси, 55-оят).

Дуода азму қарорли бўлайлик

Абу Мусо Ашъарий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадиси шарифда қуйидагилар баён қилинади: «Одамлар баланд овоз билан дуо қилган эдилар, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Эй одамлар! Ўзингизга шафқат қилинг, сизлар кар ёки узоқдаги Зотга дуо қилаётганингиз йўқ. Сиз дуо қилаётган Зот энг яхши эшитгувчи ва энг яқин Зотдир”**, деганлар» (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривояти).

Абдуллоҳ ибн Муборак Ҳасан Басрий раҳимаҳуллоҳнинг қуйидаги сўзларини келтиради: “Бир киши Қуръонни жамлаган бўлса ҳам, одамларга билдирмас эди. Бир киши фикҳдан жуда кўп нарсани билса ҳам, одамларга билдирмас эди. Бир киши кечаси уйда узундан-узоқ намоз ўқиб чиқса ҳам, меҳмонларига билдирмас эди. Биз шундай одамларни кўрдикки, улар махфий қилиш имкони бўлган ишни ҳеч қачон ошкор қилмас эдилар. Муслмонлар дуога кўп уринар эдилар. Товушлари ҳеч эшитилмасди. Уларнинг дуоси Раббиларига пичирлашдан иборат бўлар эди”.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадиси шарифда Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Аллоҳ таолога ҳеч бир нарса дуодан кўра севимлироқ эмасдир”** деганлар (Имом Термизий ривояти).

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадиси шарифда «Қиёмат куни Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам Аршнинг ёнида сажда қилиб, то сўрашга изн берилгунича Аллоҳ таолога узун ҳамду сано айтиб турадилар. Аллоҳ таоло у зотга изн бериб: **“Эй Муҳаммад! Бошингизни кўтаринг, гапиринг, гапингиз эшитилади, сўранг, сизга ато қилинади, шафоат қилинг, шафоатингиз қабул қилинади”** деб марҳамат қилинади” дейилган» (Имом Муслим ривояти).

Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Токи Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга ва у зотни оилаларига салавот айтилмас экан, барча дуо тўсилгандир”, деганлар (Имом Табароний ривояти).

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадиси шарифда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **«Сиз-**

лардан бирингиз ҳаргиз: **“Эй Аллоҳим, агар хоҳласанг, мени мағфират қилгин, хоҳласанг, менга раҳм қилгин”** демасин. Дуода азму қарорли бўлсин. Аллоҳ Ўзи хоҳлаганини яратади. Уни мажбур қилувчи йўқдир», деганлар (Имом Муслим ривояти).

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадиси шарифда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Аллоҳ ижобат қилишига аниқ ишонган ҳолда дуо қилинглари, билинглари, ғофил, безътибор қалбдан Аллоҳ дуони қабул қилмайди”**, деганлар (Имом Термизий ривояти).

Жобир розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадиси шарифда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ўзингизга зарар етишини сўраб дуо қилманглари, фарзандингизга зарар етишини сўраб дуо қилманглари, хизматчингизга зарар етишини сўраб дуо қилманглари, молингизга зарар етишини сўраб дуо қилманглари, (тағин) Аллоҳ таоло сўралган нарсалар ато қилинадиган ижобат соатида мувофиқ келиб қолманглари, сизларни зарарингизга ижобат қилиб қўяди”**, деганлар (Имом Абу Довуд ривояти).

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадиси шарифда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ўлим сўраб дуо қилманглари, уни ҳаргиз тиламанглари, агар ким дуо қилишга мажбур бўлиб қолса, “Аллоҳим, ҳаёт мен учун хайрли бўлса, мени ҳаётда қолдиргин, агар вафот этиш мен учун хайрли бўлса, мени вафот эттиргин” десин»**, деганлар (Имом Насоий ривояти).

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган хабарда айтилади: «Бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам мусулмонлардан бир беморни зиёрат қилдилар. Бемор жуда ночор ҳолатда эди. Унга Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **«Бирор нарса тўғрисида дуо қилдингми?»** ёки **“У зотдан бирор нар-**

сани сўрадингми?” деганлар. Ҳалиги бемор: **“Ҳа, мен: “Аллоҳим, менга охиратда берадиган жазоингни (бу) дунёда тезроқ бергин”**, деб дуо қилган эдим”, деди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Субҳоналлоҳ! Унга тоқатинг етмайди-ку, ахир уни кўтара олмайсан-ку? (Унинг ўрнига) “Аллоҳим, бизларга дунёда ҳам яхшиликни, охиратда ҳам яхшиликни ато қилгин ва дўзах азобидан асрагин”** деб айтмадингми?” деганлар. У Аллоҳ таолога (Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўргатганларидек) дуо қилган эди, Аллоҳ унга шифо берди» (Имом Муслим ривояти).

Алло таоло бизга: **“Менга дуо қилингиз, Мен сизлар учун (дуоларингизни) ижобат қилай!..”** (Ғофир сураси, 60-оят) деб таълим берган, дуо қилишимиз ва дуо олишимизни амр этган.

Дуолари ижобат бўлишга яқин зотлар динимизда асосан ота-оналар, солиҳ, обид инсонлар, устозлар, ёши улуғ кексалар, мухтожлар, мазлумлар, етимлар, беморлар, мусофирлар дея таъкидланади. Ой ва кунлар орасида дуолар мустажоб бўладиган махсус вақтлар ҳам борки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам буларнинг баъзиларини айтиб берганлар. Жумладан, азон билан иқомат орасида, саҳар вақтида, жума кунда, Шаъбон ойи туннинг ярмида, Рамазон ойида, ифтор ва саҳарликда, Қадр ва Арафа кунларида, кечаларида, ҳайит кунларида, Қуръон хатм қилинганида, таҳажжуд намози ва кундалик фарзлардан сўнгги, кечанинг ярмидаги, шунингдек, икки Ҳарамда, тавоф вақтида, Ҳажарул Асвад ва Мақоми Иброҳимда, Ҳатимда, Арафот, Мино, Муздалифа каби муқаддас масканларда қилинган дуоларнинг шартлари бажарилган тақдирда, ижобат бўлишига шубҳа йўқ.

Абдулҳай ТУРСУН,
Наманган вилояти бош
имом-хатиби

Шайх Нуриддин ХОЛИҚНАЗАР,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раиси, муфтий

Замонамизнинг таниқли катта олим-
ларидан бири шайх Тақий Усманий
ҳафизахуллоҳ “Фикҳул воқеъ” га алоҳида

Фитна – кўз илғамас хатар

(Давоми. Бошланиши ўтган сонда.)

ВОҚЕЛИК ФИҚҲИ

Шариат илмлари, хусусан, Ислом фикҳи билан шуғулланувчи ҳар бир киши воқелик фикҳини яхши билиши лозим. Воқелик фикҳи шариат ҳукмларини яхши англаганидан сўнг, уни тўғри татбиқ этиш учун муҳим дастак ҳисобланади. Воқелик фикҳи ҳам алоҳида мавзу бўлиб, тадқиқотни талаб қилади. Шунинг учун бу китобимизда мавзуга доир қисми билан танишамиз, холос.

Ҳанафийлар шайхи, аллома Қозихон¹ раҳматуллоҳи алайҳнинг “Фатовои Қозихон” китобида (1/209) “Таровехдаги қироатнинг миқдори” ҳақида гапирганидан сўнг, бундай дейди: Баъзи машойихлардан ривоят қилинади: **“Замона аҳлини билмайдиган киши жоҳилдир”**².

Абу Саид Ходимий Ҳанафий “Бариқа” да (3/126): **“Воиз ва фатво берувчилар халқнинг ҳолини билишлари, уларнинг қабул қилиш ва инкор этишлари, интилишу дангасалик ва шунга ўхшаш нарсалардаги одатларини билишлари лозим”**.

Айтилганидек, ҳар бир жойнинг ўз сўзи ва ҳар соҳанинг ўз одами бор. Ўз замонасидаги халқнинг урф-одатини билмаган киши жоҳилдир. Чунки Зайлаъий раҳматуллоҳи алайҳдан тушуниганидек, ҳукмлар замон ва шахсларнинг ўзгариши билан ўзгаради.

урғу беради ва бу борада доим Ибн Обидин раҳматуллоҳи алайҳнинг “Раддул мухтор” асари (5/359) “Қозилик китоби” да келган қуйидаги нақлни келтиради: **“Замонанинг ҳолатини билмаган киши жоҳилдир”**.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, илми кишилар, аввало, ўзлари ҳолатни тўғри баҳолаб, уни тўғри таҳлил қила олишлари ва шундан келиб чиққан ҳолда мулоҳаза юритишлари лозим. Уларни баён қилишда эса унинг олтин қоидаларига амал қилиш даркор. Сўзлашнинг олтин қоидалари жой, ҳолат ва миқдорни ҳисобга олиш билан бўлади. Бошқача қилиб айтadиган бўлсак, қаерда, қандай ва қанча гапиришни билиш лозим. Мана шу қоидалар бузилган тақдирда кўпинча турли ноқулайлик ва келишмовчиликлар келиб чиқади. Бу эса фитнага сабаб бўлади.



ГУНОҲНИ ТАРК ҚИЛИШ МУҲИМРОҚДИР

Фасодни кетказиш фойдани жалб қилишдан олдин туради. Фикҳда бу қоидага жуда катта боб ажратилиб, бир қанча ҳукмларга асос бўлади.

“Фасодни кетказиш фойдани жалб қилишдан устундир”.

Бу қоидага кўра, бир жойда фасод билан фойда тўқнаш келса, дастлаб ишни фасодни кетказишдан бошлаш керак.

¹ Аллома Қозихон (ҳижрий 592 йилда вафот этган), шунингдек, Зоҳидий “Рамазон фазилатлари” да, Ҳаскафий “Ад-Дурр ал-мухтор” да (2/47), Ибн Обидин “Раддул мухтор” да (3/724) шайхул машойих аллома Соихонийдан биров фарқли иборалар билан ривоят қилган. Олусий “Рухул маъоний” да ва Таҳтовий “ал-Марақий” нинг ҳошияси (415-саҳифаси) да шунга ўхшаш нақлни келтирган.

² Ушбу тўқ рангда ёзилган жумлалар Имом Биркивийнинг “ат-Ториқотул муҳаммадия” китобидан. Ундан кейинги ингичка-ётиқ ёзувда берилган матн эса, унинг энг машҳур шарҳи Имом Ходимий қаламига мансуб “Бариқа” китобидан олинди.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Сизларга бир нарсани буюрсам, уни олинглар. Сизларни бир нарсадан қайтарсам, ундан четда бўлинглар”**, дедилар» (Имом Ибн Можжа ривоят қилган).

Бошқа ривоятда эса: **“Сизларга бир нарсани буюрсам, қудратингиз етганича қилинглар”**, дейилган.

Яъни, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ушбу ҳадиси шарифда: Сизларни бир нарсадан қайтарсам, қўлингиздан келганича, қурбингиз етганича, имкониятингиздан келиб чиқиб, ундан қайтинглар, демадилар, балки **“қайтинглар”**, дея мутлақ айтдилар. Гуноҳдан қайтиш тоқатга боғланмади. Шундан маълум бўладики, инсон фасодни дарҳол кетказиши ва ундан зудлик билан қайтиши лозим. Шу ўринда зарарни кетказиш фойдани жалб қилишдан устун қўйилади. Зарар кетказиб олинса, фойда ўз-ўзидан жалб қилинган бўлади. Ҳатто бу фикҳий қоида халқимизнинг кундалик ҳаётида кўп қўлланадиган иборага айланиб улгурган – **“Касални даволагандан кўра унинг олдини олган яхшироқ”**.

ХУТБАДА КИШИЛАР НОМИ АЙТИЛМАЙДИ

Хутба³ воиз ва хатиблар учун Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламдан қолган энг гўзал суннатдир. Хатиб ёки воиз хутба қилар экан, бу борада Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кўрсатган йўл-йўриқларини билиши ва унга амал қилиши лозим. Шунда ул зотнинг суннатларига эргашган бўлади.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам диний асослар ва долзарб мавзуларда хутба қилар эдилар. Ислом асослари, шариат қонун-қоидаларини таълим бериб, одамларни яхшиликка буюриб, ёмонликдан қайтарардилар. Ул зот соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хутбаларидан кўзлар ёшга, қалблар эса имон ҳаловатига тўларди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам одатда хутбани қисқа, намозни узоқ ўқирдилар. Бу Аммор ибн Ёсир розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда ҳам собит.

Аммор ибн Ёсир розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади. «Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бундай деганларини эшитганман. У зот: **“Кишининг намози узун, хутбаси қисқа бўлиши унинг фикҳидан далолатдир. Бас, намозни узоқ, хутбани қисқа қилинглар. Дарҳақиқат, сўзда сеҳр бор”**, дедилар» (Имом Муслим ривоят қилган).

Хутба одамларга динимиз ҳукмларини тушунтириш, уларни савоб ва хайрли амалларга йўллаш, тарбия ҳамда одоб-ахлоқ масалаларини эслатиш ва етказиш учун жорий қилинган. Хатибнинг вазифаси эса, бу омонатни қулай фурсат сифатида ҳис этиб, бу ишга ихлос билан ёндашмоқ лозимлигини англатишдир.

Хатиб бу ишда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламни ўзига ибрат ва ўрнак деб билиши керак. Аллоҳ таоло айтади: **“Батаҳқиқ, сизлар учун, Аллоҳдан ва қиёмат кунидан умидвор бўлганлар учун ва Аллоҳни кўп зикр қилганлар учун Расулуллоҳда гўзал ўрнак бор эди”** (Аҳзоб сураси, 21-оят).

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг одатлари хутба асносида одамларнинг исмларини айнан айтмасдилар. Ҳатто у зотнинг суннатларига зид иш қилган бўлса ҳам, унга индамасдилар. **“Одамларга нима бўляптики, мана бундоқ, мана бундоқ демоқдалар...”** қабилида гапирардилар. У зотнинг шахсиятларни зикр этмасликларида жуда кўп ҳикмат ва фойдалар бор. Бу ҳолат жуда кўп ҳадисларда ворид бўлган.

Абу Ҳумайд Соъдий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам аздик Ибн Латбия исмли бир кишини закот йиғувчи қилиб тайинлаганларида, у келиб: **“Булар сизларга, мана буларни**

³ Хутба – бир жамоа инсонларга етказиш учун махсус сифатларга эга бўлган ваъз-насихат, амри маъруф ва наҳйи мункарлар мажмуаси.

эса, менга ҳадя қилишди”, деди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам минбарга кўтарилиб, Аллоҳга ҳамд айтгач: **“Аллоҳга қасамки, сизлардан бирон киши ҳақи бўлмаган бирон нарсани олса, у қиёмат кунда ўша нарсани кўтарган ҳолда Аллоҳга дуч бўлади. Сизлардан ҳеч бирингизнинг бўкираётган туя ёки маъраётган сигир ё маъраётган қўйни кўтариб, Аллоҳга дуч келганини кўрмайин”**, дедилар. Кейин қўлтиқларининг оқи кўринадиган даражада қўлларини кўтариб: **“Эй Аллоҳим, етказдимми?”** деб айтдилар» (Имом Бухорий ривояти).

Ушбу ҳадисда одамлардан йиғилган закот моллари ҳали тақсимланмай туриб, эгаллаб олишга уринган кишилар ҳақида гап кетмоқда. Бундан хабар топган Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дарҳол хутба қилдилар. Хутбалари умумий бўлди. Бундай ишни қилганлар қиёмат кунда ўша нарсани бўйнида кўтарган ҳолда келишларини айтдилар. Лекин ўша ишни қилганлар кимлигини ва исмларини ошкор этмадилар.

Ойша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бир ишни қилиб, унга рухсат бердилар. Бироқ айрим кишилар ундан тийилишга уринди. Бунинг хабари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга етгач, у зот хутба қилдилар. Аллоҳга ҳамд айтгач: **“Одамларга нима бўлдики, мен қилаётган ишдан ўзларини тортмоқчи бўладилар?! Аллоҳга қасамки, мен улар ичидан Аллоҳни билувчироқ ва Ундан қўрқувчироқман”**, дедилар» (Имом Муслим ривояти).

Ойша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга бирор киши ҳақида хабар келса, **“Фалончи нима деяпти?”** демасдилар. Балки, **“Одамларга нима бўляптики, мана бундоқ демоқдалар...”** дер эдилар» (Имом Абу Довуд ривоят қилган).

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Уч кишилиқ гуруҳ Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг завжаларининг уйларида у зотнинг ибодатлари ҳақида сўраб келди. Бас, уларга

хабар берилганида худди у (ибодат)-ни оз санагандай бўлдилар. Шунда улар: **“Биз қаёқда-ю, Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам қаёқдалар, у зотнинг ўтгану қолган гуноҳлари мағфират қилинган”**, дедилар. Улардан бири: **“Мен умрбод тунларни намоз ўқиш билан ўтказаман”**, деди. Бошқаси эса: **“Мен умрбод рўза тутаман, оғзим очиқ юрмайман”**, деди. Яна бошқа бири: **“Мен аёллардан четда бўламан, ҳеч қачон уйланмайман”**, деди. Бу гап Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга етгач, Аллоҳга ҳамду сано айтдилар, сўнг: **“Одамларга нима бўлдики, мана бундоқ демоқдалар...”**, лекин мен намоз ҳам ўқийман, ухлайман ҳам, рўза ҳам тутаман, оғзим очиқ ҳам бўлади ва аёлларга уйланаман ҳам. **“Бас, ким менинг суннатимдан юз ўғирса, мендан эмас”**, дедилар» (Имом Бухорий ривоят қилган).

Қуйидаги ҳадисда олдинги ҳадисда келмаган маънолар бор.

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бир қанча асҳоблари у зот соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг завжаларидан у зотнинг ошкор бўлмаган амаллари ҳақида сўрадилар. Улардан бири: **“Аёлларга уйланмайман”**, деди. Бошқа бири: **“Гўшт емайман”**, деди. Яна бири: **“Кўрпада ухламайман”**, деди. Шунда у зот: **“Одамларга нима бўлдики, бундоқ, дейишибди?! Лекин мен намоз ҳам ўқийман, ухлайман ҳам, рўза ҳам тутаман, оғзим очиқ ҳам юраман, аёлларга уйланаман ҳам. Ким менинг суннатимдан юз ўғирса, мендан эмас”**, дедилар» (Имом Муслим ривоят қилган).

Бу ҳақда бошқа ҳадислар ҳам мавжуд. Ҳадисларда келган шундай ибрат ва кўрсатмаларга саҳобалар, тобеинлар, табаа тобеинлардан бизнинг асримизгача ўтган барча азизларимиз гўзал амал қилиб келганлар. Улар ўз хутбаларида шахслар номини айтмаганлар. Маълумки, минбар ёки меҳроб туҳмат, бўҳтон, уят ва турли нотўғри гапларни айтадиган жой эмас. Балки бу муборак жой омонатлар энг гўзал тарзда етказиладиган масъулиятли ўриндир.

(Давоми келгуси сонда.)



Абул Баракот Насафий ва унинг “Канзуд дақоик” асари

Ҳофизуддин Абул Баракот Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Маҳмуд Насафий забардаст олимлардан бўлиб, 1232 йилда кўҳна Насаф шаҳрида таваллуд топган. У беназир фақих, ҳадис ва Қуръон илмларида комил бўлгани манбаларда келтирилган.

Олим яшаган даврда Насафдаги маданий ва иқтисодий ҳолат таназзулга юз тутган эди. Чунки бу даврда Мовароуннахрни мўғуллар Чиғатой улуси таркибида бошқарган эди. Айнан шу даврни тарихчилар “Шарқ таназзули” деб ҳам атайдди.

Насафийнинг умумий ҳисобда 13 та илмий асари бор. Уларнинг барчаси бизгача етиб келган. 5 таси фикҳ, 4 таси калом, 3 таси усул ул фикҳ, 1 таси тафсир илмига бағишланган. Бу асарларнинг 6 таси нашр этилган.

Муаллифнинг асарлари ичида “Канзуд дақоик” китоби ҳанафий фикҳи бўйича муҳим манба ҳисобланади. Мазкур асар алломанинг “ал-Вофий фил фуруъ” асарининг қисқартирилган шакли. Уламолар бу асарни ҳанафий мазҳабида Бурҳониддин Марғинонийнинг “Ҳидоя” сидан кейинги ўринга қўйишади.

Насафий “Канзуд дақоик” муқаддима-сида асарнинг ёзилиш сабабини бундай изоҳлайди: «Кишиларнинг ҳиммати пазасайиб, мухтасарга мойил, узундан-узоқ асарларни табиатлари кўтармайдиган

бўлиб қолганини кўрганимдан кейин “ал-Вофий” учун умумий ва келиб чиқиши бир бўлган масалаларни танлаб олдим. Зеро, бу ҳолатда фойдаланиш учун қулай ва мурожаат қилиш осон бўлади. Фозилларнинг улуғларидан бир жамоа илтимос қилганидан кейин, имкониятим чекланган бўлса ҳам, уни ёзиб тугатдим ва “Канзуд дақоик” деб атадим».

“Канзуд дақоик” асари мадрасаларда дарслик сифатида ўқитиб келинган. Шунинг учун унга ўнлаб шарҳлар битилган. Бундай шарҳларнинг кўплиги ушбу асарнинг нақадар машҳурлиги ва ҳанафий мазҳабида мўътабар манба эканлиги ҳамда ҳанафий фикҳи ривожига ўрни беқиёс эканлигидан далолат беради.

Уламолар бу асарни “Мухтасарул Қудурий” дан кейинги мўътабар манба дейишади. Афсус, мўғуллар тазйиқи остида Насафий умрининг охирларида ватанидан узоқда бўлгани сабабли унинг асари “Мухтасарул виқоя” асари сингари Мовароуннахрда оммалашмади. Шундай бўлсада, ҳанафий мазҳаби тарқалган ҳамда мазҳабларни қиёсий ўрганадиган илм масканларида асар ҳозирги кунгача дарслик сифатида фойдаланиб келинмоқда.

Шунга кўра, алломанинг мазкур асарини таржима ва тадқиқ қилиш ҳамда бой меросини халқимизга етказиш бугунги кунда муҳим аҳамият касб этади.

Нуриллахон МУКАРРАМХОНОВ

Китобсевар талаба интилувчан раҳбар бўлади...



Одам боласининг чинакам инсон бўлиб улғайишида эзгу омиллارнинг ижобий таъсири синалган ҳақиқатдир. Жумладан, китобхонлик, китобни дўст тутиш туфайли инсон қалбида ҳам, умрида ҳам янги, юксак уфқлар очилиши шубҳасиз. Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси маркази директори, моҳир таржимон, кўп йиллар нуфузли ташкилотларда раҳбар бўлиб самарали ишлаган Шоазим Миноваров билан суҳбатимиз шу мавзудаги фикрлар, хотиралар билан бошланди.

– Ассалому алайкум, муҳтарам Шоазим ака, аввало, қандай оилада дунёга келганингиз, болалигингиз қандай ўтгани, китоб билан қай йўсинда ошно бўлганингиз ҳақида гапириб берсангиз.

– Эшонгузарда таваллуд топганман. Отам Тошкент тўқимачилик комбинатида ишлаган. Онам уй бекаси бўлиб, бизнинг тарбиямиз билан шуғулланганлар. Уйимизнинг ёнгинасидаги 45-мактабни кумуш медаль билан тамомладим. Очиғи, ёшлиқдан китоб ўқишни жудаям яхши кўраман. Эҳтимол, бунга биринчидан ҳар қандай ёш инсонда ниманидир кашф қилишга интилиш кучлилиги сабаб бўлгандир. Умуман, дунёни, ҳайратли оламни китоблардан ўқиб ўрганганмиз. Даниель Дефонинг “Робинзон Крузонинг ҳаёти ва ажойиб саргузаштлари”, Жюль Верннинг “Капитан Грант болалари” каби романлар дунё ҳақидаги тасаввурларимизни бойитган бўлса, Ғафур Ғулом, Ойбек, Саид Аҳмад, Одил Ёқубов каби забардаст ёзувчиларимизнинг асарларидан инсонлар тақдири, одамийлик, башариятга хос фазилатлар ҳақида тасаввурга эга бўлганмиз. Бошқаларда қандай билмадим-у, аммо менга ҳар битта китоб ҳозиргача жиддий таъсир қилади.

Китоб муҳитига кираман, қаҳрамонлар билан бирга яшайман. Ўқисам ҳам, таржима қилсам ҳам шундай. Талабалик йилларимда ўқиганларим: Шукур Холмировнинг “Ўн саккизга кирмаган ким бор”, Ҳабиб Нўъмоннинг “Ёшлиқда берган кўнгил” қиссалари, Шухратнинг “Олтин зангламас”, Пиримқул Қодировнинг “Уч илдиз”, Асқад Мухторнинг “Туғилиш” каби романлари навқирон ёшлиқ бағрида бизни ажиб туйғуларга ошно қилган асарлардир. Мен телевизор, интернет китобни сиқиб чиқаради, шунга кўникишимиз керак, деган гапга қўшилмайман. Бизда ҳам мутараққий давлатлардаги каби юзлаб нашриётлар фаолият кўрсатишини ва аҳолимизни турли-туман китоблар билан таъминлашини хоҳлайман. Интернет бу – жуда катта имконият. Ундан тўғри фойдаланилса, яхши натижа беради. Лекин китоб барибир китоблигича қолади...

– Француз тилига қандай қизиқиб қолганингизни эслайсизми?

– Мактабда француз тили ўқитувчимиз бўларди, аёл киши эди. Ушбу тилни танлашимда ўша ўқитувчимиз катта роль ўйнади. Мактабдан кейин ҳозирги ЎЗМУнинг хорижий филология факультетига француз

тили ва адабиёти йўналиши бўйича ўқиш-га кирдим. Дорилфунунда кўплаб ажойиб устозлардан таълим олдим. Уларнинг ҳар бирини жуда катта эҳтиром билан эслайман. Жумладан, Ғайбулла ас-Салом, Нажмиддин Комилов, Талъат Солиев каби етук устозлар қўлида билимимни оширдим. Ёзувчи Раҳмат Файзийнинг қизи Вилоят опа Файзиева, Ҳамид Олимжоннинг қизи Ҳулкар опа Олимжоновадек чинакам зиёли инсонларнинг талабаси бўлдим. Улардан бир умрга миннатдорман. Таржимага астойдил қизиқардим, лекин биринчи марта таржималаримни нашриётга олиб борсам, “Француз тилидан қилдингизми? Бизда баҳо берадиган одам йўқ, рус тилидан қилиб келинг, кейин кўрамиз”, дейишди. Ундай бўлса, французчадан қилганимнинг нима маъноси бор, деб ҳафсалам пир бўлган.

– Хорижда орттирган тажрибаларингиз ҳақида тўхталсангиз.

– 1991 йил 31 августда мустақилликни эълон қилиш тўғрисида Парламент қарори қабул қилинган бўлса, 3 сентябрь куни француз тилидан таржимон сифатида Ислом Абдуғаниевичнинг ҳузурида эдим. Шу бўйи, то умрларининг охиригача, бошқа ишларим билан бирга у кишига шу тилдан таржимонлик қилдим. Ҳозирги Президентимизга ҳам Францияга биринчи ташрифлари чоғида таржимон сифатида хизмат қилиш шарафига муяссар бўлдим.

Ҳаётимнинг 15 йили хорижда ўтди. “Мусофир бўлмагунча мусулмон бўлмайсан” дейдилар. Инсоннинг тўлақонли шакл-

ланиши учун, албатта, мусофирчилик фойдали бўлади. Аввал ўз юртини яхшилаб ўрганиб, кейин хорижга чиқиш ёшларнинг ҳар томонлама шаклланишида катта роль ўйнайди, деб ўйлайман. Энг оддийгина, самолётларга чиқиш, саёҳат қилиш маданиятидан тортиб, бегона юртларнинг қонунлари, халқининг одатларини ўрганиш, инсонларини кўриш, фойдали хулосаларга келиш, дўстлар орттириш, булар ҳам ўзига хос илмлардир. Юрган – дарё, деб бекорга айтилмаган, ҳар битта саёҳат одамга жуда кўп нарсга беради.

– Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси марказига раҳбар этиб тайинланганингизда нималарни ҳис қилгансиз?

– 2017 йилнинг баҳорида ҳурматли Президентимизнинг Ислом маданияти марказини курамиз деяётганларини телевизорда эшитиб қолдим. Уйдагиларга жуда ажойиб ғоя, мана шу жойни менга берсалар бўларкан, деб қўйдим. Шу билан орадан бир, икки ой ўтди-да, июнь ойида шу иш менга таклиф қилинди. Бажонидил қабул қилдим. Бошида аниқ тасаввурга эга бўлмаган эсам-да, марказнинг мақсад ва вазифалари менга яқин эди, чунки 9 йил Дин ишлари бўйича қўмитада ишлаганман. Марказнинг асосий вазифаларидан бири бу – Ислом динининг асл моҳиятини илмий, тарихий меросимиз, анъаналаримиз асосида, умуман, ҳар томонлама жамият аъзоларига етказиб бериш. Мақсад-вазифа тушунарли бўлгани учун ишга киришдик. Бошида учта одам бўлиб ишлаган бўлсак, ҳозир марказда

Ғазилати – талабчанлик

Шоазим Миноваров билан илмий, ижодий мулоқотимиз Дин ишлари бўйича қўмитага раис бўлган кезларида бошланган. Домла Мавлавий Ҳиндистонийнинг “Баёнул Фурқон фи таржима-тил Куръон” китобининг дастлабки нашрига шу киши сабабчи бўлган. Тез-тез ҳузурига бориб турардим. Адабиёт, тарих, тил тўғрисида суҳбатлашардик. Шоазим аканинг ҳаммага ёрдам қўлини чўзадиган одати бор. Чунки у киши буюк маърифатпарвар Мунавварқори Абдурашидхон ҳазратларининг невараси. У киши ҳам ота-боболарига ўхшаб халқимиз, юртимиз учун астойдил хизмат қиляпти.

Шоазим акада катта зиёлига хос бўлган маданият бор. Қолаверса, бу инсон ёшларнинг ўзига нисбатан жуда талабчан бўлишини хоҳлайди. Уларнинг илми, яхши амалли, ахлоқли, ўз юрти-ни ва унинг маданиятини яхши кўрадиган, дунё халқлари тарихини пухта биладиган, умуман, жаҳонга Ўзбекистоннинг донғини таратадиган етук ёшлар бўлишини истайди.

Сайфиддин САЙФУЛЛОҲ,

Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори институти катта илмий ходими

67 нафар одам фаолият юритяпти. Улар орасида кўплаб тадқиқотчиларимиз бор, жуда иқтидорли инсонлар билан ишляпмиз. Албатта, бу менга жуда катта шараф бўлди. Давлатимиз раҳбари билдирган катта ишонч бу. Қўлимдан келганча бу ишончни оқлашга ҳаракат қиялпман. Марказ Президентимизнинг орзу ва режаларидан биттаси. Биз, мана, Учинчи Ренессанс ҳақида кўп гапиряпмиз. Бу қандайдир ҳаёлий нарса эмас. Ҳаётий воқелик. Ислон цивилизацияси маркази жамиятимизнинг маънавий устунларидан биттаси бўлади деб вазифа қўйилган. Ана шу ғоя асосида ишляпмиз.

– Ўз устида ишлаш масаласида ёшларга қандай маслаҳатлар берасиз.

– Бинобарин, Алишер Навоий ҳазратлари ҳам “Эл нетиб топғай мениким, мен ўзумни топмасам” дея инсоннинг ўзини англаши, ҳаётда ўрнини топиши қанчалик муҳимлигини таъкидлаганлар. Ота-оналаримизнинг насиҳатлари ҳам, китобларимиз, фильмларимиз ҳам, энг муҳими, динимизнинг амри ҳам яхшилик қилишга ундашдир. Инсон оламга яхшилик қилиш учун келади. Ана шу ғоя онгга маҳкам ўрнашиши керак. Энди бу яхшиликни у қайси даражада амалга оширади. Ким фермер, ким учувчи, ким шифокор. Лекин ҳар бири олижаноблик қилиш ниятида бўлса, мақсадга эришади. Ўзликни англаш шу. Лекин яна битта муҳим нарса бор: инсон қайси касбни эгаллашидан қатъи назар, биринчи бўлишга интилиши керак. Бу – ғурур, кибрланиш эмас. Онам раҳматли бутун умр кибрдан узоқ бўл деб таъкидлаб келдилар. Кибрни Аллоҳ кечирмайди, дедилар. Лекин одамда албатта инсоний ғурур бўлиши керак. Тўғри, ҳамманинг иқтидори ҳар хил, бироқ инсон хоҳласа, ўртамиёналикдан юқорига кўтарила олади. Бунга жуда кўп буюклар ҳаётидан мисол қилиб келтирса бўлади.

Алимардон ҲАЙИТОВ
суҳбатлашди.

“...Кишилар бордирки, уларни на тижорат ва на савдо (ишлари) Аллоҳнинг зикридан, намозни баркамол адо этишдан ва закот беришдан чалғита олмас. Улар диллар ва кўзлар изтиробга тушиб қоладиган кун (қиёмат)дан қўрқурлар”
(Нур сураси, 37-оят).

Имтиҳоннинг зўри

Бойлик ва камбағаллик дунёда бўладиган имтиҳонларнинг энг қийини. Айниқса, бойлик эгаси бўлиш – қаттиқ синов. Зеро, пулни мақсадли ишлата олиш маънавияти юксак инсоннинг қўлидан келади. Кўп инсонлар: “Бойлигимни ундоқ ишлатдим, бундоқ сарфладим”, деб мақтанишади. Аслида эса, бойлик уларнинг асл қимматли нарсаларини – вақтларини, соғликларини “олиб қўйган бўлади”.

Бугун моддий бойлик жамиятнинг ҳар бир аъзосига таъсир ўтказмоқда. Инсон пулни, бойликнинг маҳкуми эмас, соҳиби бўлиши лозим. Бунга Аллоҳнинг амрига бўйин эгиш орқали эришиш мумкин.

Бунинг энг гўзал намунасини пайғамбарлар, асҳоби киромлар, авлиёлар ҳаётидан топамиз. Улар молу дунёни Аллоҳ розилигини топиш йўлидаги бир восита сифатида кўрардилар. Сулаймон алайҳиссаломдан бойроқ инсон бўлмаган. Фақат у зот ҳеч қачон дунёга муҳаббат қўймаган.

Бунинг акси бўлган ҳоллар – қалбни дунё хирсининг забт этиши инсоннинг оқибатини йўққа чиқаради.

Мўмин банда дунё билан машғул бўлиши эмас, балки уни Аллоҳга бандалик қилишда бир воситага айлантириши керак. Бу йўлдаги хато эса, мол-дунёни ҳаётнинг асосий ғояси қилиб олишдир.

Динимизда инсоннинг бой бўлишига асло тақиқ йўқ. Зеро, ҳаж ва закот ҳам айнан бадавлат кишиларга тааллуқли. Яна бу барча бандаларга ҳалол йўл билан бойлик орттиришга бир рағбатдир.

Мўминнинг мол-дунёни ҳалолдан топиб, исроф этмай, яхшиликка сарфлаши, унинг гўзал хулқидан дарак. Дунёга хирс қўймаслик эса, ҳар кишининг муҳим вазифасидир.

Атира РАҲМОНОВА,
Марҳамат тумани

Сурма кўзни ўткир қилади

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ким сурма қўйса, тоқ қўйсин. Ким шундай қилса, яхши қилган бўлади, ким қилмаса, ҳараж йўқ”**, дедилар (Имом Абу Довуд ривояти).

Абдуллоҳ ибн Аббосдан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Исмид* билан сурма қўйинглар. Албатта, у кўзни равшан қилади ва киприкларни ўстиради”**, дедилар» (Имом Термизий ривояти).

Сурма кўзни муҳофаза қилади, кўздаги хираликни аритиб, чиркинларни чиқариб ташлайди, қувватлантиради, кўриш қобилиятини оширади, киприкларни ўстиради. Бу хусусият, айниқса, исмидда кўпроқ бўлиб, кекса ёшдаги кишилар учун фойдалироқдир.

Юқоридаги ҳадислардан Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам шахсий гигиенага аъло даражада эътибор қилганларини кўришимиз мумкин. У зот муборак кўзларининг парвариши учун сурмадан фойдаланганлар ва умматларига ҳам тавсия қилганлар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сурма қўйишларини диққат билан ўрганадиган бўлсак, у зот сурмани кечаси, ухлашдан олдин қўйганлари ва уни ўнг кўзларига учта, чап кўзларига учта (ёки ўнг кўзларига иккита, чап кўзларига иккита ва яна биттани икки кўзларига ёки ўнг кўзларига учта, чап кўзларига иккита) қилиб тоқ қўйганлари маълум бўлади. Умматларига ҳам уни кечаси қўйишни ва тоқ қилишни буюрганлар.

Сурманинг кечаси қўйилишида фойдалар кўп. Кўзлар юмилган ҳолда сурмадан узоқ вақт – тонггача озиқланади. Кундузи эса, бундай натижага эришиб бўлмайди.

Ҳанбалийлар, баъзи шофеъийлар ва аҳли ҳадислар Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам феълларининг зоҳирига эътиборан эркаклар учун сурма қўйиш (зарурат бўлиш-бўлмаслигидан қатъи назар) мустаҳаб деган йўлни тутганлар.

Ҳанафийлар эса, модомики, у билан зийнатланиш кўзланмас экан, эркакларнинг ҳам сурма қўйиши жоиз дейдилар. Ҳанафийларнинг баъзилари ман қилинган ҳолатдан такаббурлик учун зийнатланиш назарда тутилган, жамол ва виқор учун зийнатланиш эмас, деб изоҳлашган.

Имом Молиқдан ҳам икки қавл бўлиб, бирида жоиз дейилган бўлса, иккинчисид аёлларга ўхшаб қолиши эътиборидан макруҳ дейилган.

Демак, эркаклар учун сурмадан даво сифатида, кўзнинг парвариши учун фойдаланиш жоиз. Зийнат учун бўлса, ҳанафийлар ва моликийлар наздида макруҳдир.

Агар собит бўлган ҳадислар тааммул қилиб кўрилса, Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сурмани зийнат учун эмас, балки кўз ва киприклар парвариши учун қўйганлари аён бўлади. Сурмани кечаси, ухлашдан олдин қўйганлари ҳам бу ишнинг зийнат учун бўлмаганини таъкидлайди.

Сурмадан зийнатланиш мақсадида фойдаланиш фақат аёллар учун мустаҳабдир. Чунки улар эрларига чиройли суратда кўринишлари лозим. Аммо эридан бошқаси учун зийнатланишлари жоиз эмас.

Эркакларнинг сурмадан зийнат мақсадида фойдаланишлари эса, агар ўша жамиятда бу иш одатга айланган бўлса, у ҳолда зарари йўқ. Қадимда араблар чўлнинг жазирамасида кўзнинг хиралашиб, шикастланмаслиги учун сурмадан фойдаланишган ва уни кундузи ҳам қўйиб юришган. Шу боис уларда эркакларнинг ҳам сурмадан фойдаланишлари оддий ҳол бўлган. Аммо бошқа халқларда, масалан, бизнинг минтақаларда бу ҳолатга ўзини аёлларга ўхшатиш қабилидаги хатти-ҳаракат деб қаралади.



Манбалар асосида
Азизбек ХОЛНАЗАРОВ тайёрлади.

* Исмид сурманинг энг яхши нави бўлиб, ранги қизилликка мойил тошдир. У Хиҷоз ўлкаларида бўлади.

Тарика: дафн харажатлари, қарзларни узиш

(Давоми. Бошланиши ўтган сонда.)

Киши ўз ортида қолдирган нарса луғатда “тарика” дейилади. Фароиз илми уламолари истилоҳида эса тарика, вафот этган кишидан қолган мол-мулк ва шаръий ҳуқуқлардир.

Яъни марҳумга тегишли барча турдаги кўчар ва кўчмас мулклар ҳамда ҳаётлигида бошлаган ва ўлимидан сўнг фойдага кирган ишлардан келган мол-мулклар.

Марҳумнинг мол-мулкига боғлиқ ҳуқуқлари ҳам тарикага киради. Ушбу ҳуқуқлар вафот этган инсон қолдирган мол-мулкнинг айнаи ўзига боғлиқ бўлади. Масалан, маййит бирор нарсани гаровга олиш орқали қарз берган бўлса, қарздор қарзини узмагунича гаров меросхўрлар қўлида туради.

Марҳумнинг ўлими сабаб хун вожиб бўлса, хун учун олинадиган мол ҳам тарика ҳисобланади.

Тарика маййитнинг дафн харажатларига, маййитнинг қарзларини узишга, маййитнинг васиятларини амалга оширишга сарифлангач, қолгани ворисларга Қуръон ва суннатга мувофиқ тақсимланади.

МАРҲУМНИ

ДАФН ЭТИШ ХАРАЖАТЛАРИ

Маййит дафн қилиш чиқимлари исрофгарлик ёки зиқналикка йўл қўймасдан, шаръиатга мувофиқ бўлиши лозим. Агар маййит дафн харажатларга етадиган қолдирмаган бўлса, ҳаётлигида унга нафақа

бериши лозим бўлган киши дафн харажатларни кўтаради.

МАРҲУМНИНГ ҚАРЗЛАРИНИ УЗИШ

Қарзлар икки турли: 1. Соғломликда олинган қарз. 2. Беморликда олинган қарз. Аввалгиси ҳужжат ила ёки иқрор бўлиш орқали исбот топган қарз бўлиб, унга насия маҳр, насия савдо ва бировга етказилган зарарни тўлаб бериш кабилар киради. Кейинги турдаги қарзга мерос қолдирувчининг – ўлим касаллиги вақтида иқрор бўлганидан бошқа ҳеч қандай исботи бўлмаган қарздир.

Маййитдан қолган мол-мулк дафн харажатларидан ортиб қолса, биринчи бўлиб саломатлигида олган қарзлари узилади. Ундан ортса, беморликда олган қарзлари тўланади. Агар тарика саломатлигида олгани қарзларини ҳаммасини тўлашга тўлиқ етмаса, қарз берганларнинг ҳар бирининг ҳақиға муносиб равишда тақсимланади. Қарз тури бир хил бўлган қарз эгаларининг бирини бошқасидан устун қўйиш жоиз эмас.

Бу ўринда қарз ҳақида гапирилганда инсонлардан олинган қарзлар назарда тутилди. Мазҳабимизда қарзларни адо қилишда ҳам асосан шу турдаги қарзлар назарда тутилади. Шофеъий мазҳабида эса, Аллоҳ таоло олдидаги қарзлар биринчи адо қилинади. Улар: закот, ҳаж, назр, рўзанинг фидяси ва ушр каби молиявий ибодатлардир. Агар маййит уларни адо қилишни васият қилса, тариканинг учдан бири ҳисобидан ўташ меросхўрлар учун вожиб бўлади. Агар васият қилмаган бўлса, инсонлардан олинган қарзи ўталганидан сўнг, Аллоҳ таоло олдидаги қарзларни ҳам адо этиб қўйиш яхшидир.

(Давоми келгуси сонда.)

Саиджамол МАСАЙИТОВ,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
Фатво маркази бош мутахассиси



Тушлик қилиш учун тамаддихонага кирдим. Нон-чай, егуликлар олиб, бўш жойлардан бирига ўтирдим.

Онам ҳаёт бўлсайди...

Яқинимда она-бола тамадди қилишар, қиз кампир онасига жуда ўхшарди. Унинг кўзлари қора, киприклари онасиникидан ҳам узунроқ, жингалак сочлари долчин ранг эди. Қиз онасига овқат тутқазар, рўмолини тўғрилаб қўярди. Она гўштни чайнай олмаётгани кўриниб турарди. Таомни қизига илинар, қизи эса таомни қошиқда майдалаб онасининг раъйига қараб, гўдақлардек унга едирарди...

Уларнинг бу ҳоли менга алланечук таъсир қилди. Ёшлигим, ота-онам ёдимга тушди. Айниқса, онамнинг бизларга эринмай овқат едиришлари кўз олдимга келди. Қани эди ҳозир онам бўлганида... Мен ҳам шундай таомлан-тирган, хурсандлигидан шодланган, қўлларини тутиб лабларимга босган, кўзларимга сурган бўлардим...

Она етмиш, қизи ўттиз беш ёшлар атрофида эди. Тамадди қилиб бўлишгач, қиз ҳўл сочиқча билан онасининг юз-қўлини авайлаб артди. Идишларни тахлади. Ўтирган жойларини ҳам артиб-суртди. Кейин она дуога қўл очиб, Аллоҳга ҳамдлар айтгач, қизи ҳақиға тўлиқиб дуо қилди. Сўнг:

– Энди, қизим, қани юр, кетдик! Туришимга ёрдам бер, – деди кўзойнагини тақаркан.

Қиз онасининг ҳассасини қўлига бериб, қўлтиғидан ушлаб, туриб олишига ёрдам берди.

Қалтираб ўрнидан тураркан, ҳассасини сиқиб ушлаб, бир қўли билан қизининг қўлидан тутган она қизига меҳр билан қарар, қизи ҳам онасига табассум қилиб турарди.

– Энди қаёққа боргингиз келяпти, онажон? – деди қизи.

– Қаёққа кетардик, жон болам, уйга-да! – деди хурсанд ҳолда қизининг қўлидан ушлаб она. – Қарилик-да, қизим, таом еяётиб ҳам толиқиб қолдим...

Улар чиқиб кетгач, ўйлаб қолдим: таомнинг тоти ширинми, меҳринингми?..

Фазлиддин АБДУНАЗАРОВ,
Қува тумани

СУВ СИЙЛАР Ё ЧЎКТИРАР

«Мусонинг онасига: “(Унга ёмонлик етишидан) қўрқсанг, уни дарёга ташла” деб буюрдик» (Қасос сураси, 7-оят). «Биз уни ва унинг аскарларини тутиб, денгизга отдик» (Қасос сураси, 40-оят).

Иккови ҳам сувга ташланди, лекин ҳолат ва хотима турлича бўлди. Мусо алайҳиссалом ғоятда заифҳол бўлишларига қарамай, сув у зотга зарар бера олмади. Фиръавн иззат ва салтанат чўққисида бўлишига қарамай, сув уни ғарқ қилди. Хулоса: Аллоҳнинг амрида бўлсанг, заифлигинг зарар бермайди. Аллоҳга итоатсиз, осийликда бўлсанг, қувватинг фойда бермайди.

ҒИЙБАТНИНГ ТУРЛАРИ

Ҳасан Басрий бундай деган: «Ғийбат уч хил бўлади: ғийбат, ифк ва бўҳтон. Уларнинг ҳар бири Аллоҳнинг китобида зикр қилинган: Ғийбат – биродарингда бор (салбий) нарсани гапиришинг. Ифк – биродаринг ҳақида сенга етиб келган гапни гапиришинг. Бўҳтон – биродарингда йўқ нарсани гапиришинг.

Имом Қуртубий

ҒИЙБАТ КАФФОРАТИ

Ҳузайфа: «Ғийбат қилган кишинг ҳақиға истиғфор айтасан»; Имом Мужоҳид: «Уни ғийбатдан поклаб, ҳақиға дуо қиласан»; Ибн Муборак: «Ғийбат қилган кишинг ҳақиға истиғфор айтасан» дедилар ва яна қўшиб қўйдилар: “Унга бунинг хабарини бермайсан».

Ким Аллоҳ таолодан бирор ҳожатини сўраса, аввало, Пайғамбаримиз алайҳиссаломга салавот айтиб, сўнгра ҳожатини сўрасин. Кейин яна салавот айтиб, дуосига якун ясагин. Чунки Аллоҳ таоло икки салавот орасидаги сўралган ҳожатни қабулсиз ташлаб қўйишдан юксак Зотдир.

Абу Сулаймон Дороний

Машҳур адиб Жоҳиздан «Оқил инсон ким?» деб сўрашди. Жоҳиз бундай деди: «Қачон гапиришни, қандай гапиришни ва ким билан гаплашишни биладиган киши чинакам оқилдир».

“Виқор” тақвимида олинди.

Абу Бакра Сақафий

Нуфайъ ибн Ҳорис – Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг мавло (озод қилинган қул)лари. Бир ривоятда исми “Нуфайъ ибн Масруҳ” дейилган. Тоиф қамалида девордан осилиб тушиб, Пайғамбаримиз алайҳиссалом хузурларига қочиб боради ва у ерда Исломни қабул қилади. Нуфайъ қул эканини айтганидан сўнг, Набий алайҳиссалом уни озод қилди-лар ва унга “Абу Бакра” кунясини бердилар.

Ушбу ҳодисага гувоҳ бўлган қабиладошлари Пайғамбаримиз алайҳиссаломдан Абу Бакрани қул ҳолатида ўзларига қайтариб беришларини сўрашди. Набий алайҳиссалом: **“Асло йўқ! У Аллоҳнинг ва Расулининг озод қилганидир”**, дея уларга рад жавобини бердилар.

Абу Бакра розияллоҳу анҳу Ҳорис ибн Каладахнинг қули бўлган. Онаси Сумайя ҳам илгари Ҳориснинг чўриси эди. Машҳур қўмондон ва фақиҳ Маъруф Зиёд ибн Абиҳ розияллоҳу анҳу унинг она бир акасидир.

Абу Бакра Сақафийнинг насаби борасида ихтилоф бор. Бир ривоятда “Нуфайъ ибн Ҳорис ибн Каладах” дейилади. Лекин саҳоба Ҳорис насабини инкор этиб, бундай деган: “Мен сизларнинг диндош биродарингиз ҳамда Набий алайҳиссаломнинг мавлолариман. Агар одамлар насабимни айтишимни истаётган бўлсалар, мен Нуфайъ ибн Масруҳ Ҳабашийман”.

Саҳоба Басрада яшади. Ҳасан Басрий розияллоҳу анҳу: “Басрага Абу Бакра Сақафий ва Имрон ибн Ҳусайндан афзал киши келмаган”, деган. Имрон ибн Ҳусайн «Абу Бакрадан кўра фазилатли кишини кўрмадим», деган.

Абу Бакра Сақафийнинг аёли оламдан ўтганида, марҳуманинг акалари жаноза намозини ўзлари ўқимоқчи

бўлди. Абу Бакра розияллоҳу анҳу: “Жаноза намозини ўқишга сизлардан кўра мен ҳақлиман”, деди. Шунда одамлар: “Расулуллоҳ алайҳиссаломнинг саҳобалари тўғри айтмоқда”, дейишди. Кейин Абу Бакра жанозани ўқиди (*“Мўъжам Имом Табароний”*).

Ибн Маҳдий раҳимаҳуллоҳ айтади: «Бизга Абу Ҳушайна, у амакиси Ҳакам ибн Аърождан ривоят қилди: “Бир киши ёғоч олиб келди. Зиёд (ўша давр волийси) ёғочларни сотиб олмоқчилигини айтди. Ҳалиги одам рози бўлмади. Кейин Зиёд ёғочларни тортиб олди. Кейин улардан Басра масжидида айвон ясаттирди. Ровий айтади: “То ўша айвон бузиб ташланмагунича Абу Бакра розияллоҳу анҳу (ўша) масжидда намоз ўқимади”».

Абу Усмон Наҳдий ривоят қилади: «Абу Бакранинг дўсти эдим. Бир куни у менга бундай деди: “Одамларни кўрмайсанми? Мен буларга дунёни қораласам, улар ўғлим Убайдуллоҳни отлиқларга, Роввадни ризқ уйига (озик-овқат тарқатиладиган жой), Абдурахмонни байтулмолга раҳбар қилишибди. Айт-чи, буларнинг барида дунё бор эмасми?! Мен болаларимга танбеҳ бердим, чунки улар ношукрлик қилишди”.

Абу Бакра Нуфайъ ибн Ҳорис Сақафий розияллоҳу анҳу кибор саҳобалардан ва фақиҳлардан эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан 132 та ҳадис ривоят қилди. У кишидан тўрт фарзанди, Абу Усмон Наҳдий, Ҳасан Басрий, Муҳаммад ибн Сирин, Уқба ибн Сухбон, Рибъий ибн Ҳирош, Аҳнаф ибн Қайс ва бошқалар ҳадис ривоят қилишди.

Абу Бакра Нуфайъ ибн Ҳорис Сақафий розияллоҳу анҳу бундай ривоят қилади: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Қачон икки мусулмон бир-бирига қилич ўқталса, ўлдирувчи ҳам, ўлдирилган ҳам жаҳаннамдадир”**, деганларида мен: “Эй Аллоҳнинг Расули, мана бу-ку қотил,

ўлдирилганнинг айби нима?” деб сўрадим. У зот алайҳиссалом: **“Чунки у ҳам шеригини ўлдирмоқчи бўлган эди”,** деб жавоб қилдилар» (Муттафақун алайҳ).

Абу Бакра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ҳозир бўлган ғойибга етказсин. Шояд ҳозир бўлувчи уни ўзидан кўра кўпроқ англовчига етказса”,** дедилар (Имом Бухорий, Имом Муслим ривояти).

Уяйна ибн Абдураҳмон отасидан ривоят қилади. Абу Бакра бетоб бўлганда, фарзандлари табиб чақиришга ошиқишди. Саҳоба рози бўлмади. Кейин ўлими яқинлашганида: “Табибларингиз қаерда? Агар ростгўй бўлсангиз, (ўлимни) қайтариб кўринглар-чи?” деди. Айтилишича, у ўлими олдидан: “Бу Нуфайъ ибн Ҳабаший васият қилган нарса”, деб васиятини ёздирган.

Тарихчи Ибн Саъд Абу Бакра розияллоҳу анҳунинг Муовия ибн Абу Суфён замонида, Басрада оламдан ўтганини нақл қилган.

Фахриддин ШАЙЗАҚОВ,
Жиззах шаҳар бош имом-хатиби.



Фахриддин Шайзақов 1977 йили Жиззах вилояти Зомин туманида туғилган. 1994–1998 йилларда Наманган шаҳридаги “Мулла Қирғиз” мадрасасини тамомлаган. 2018 йилдан бери Жиззах шаҳар “Қалия” масжиди имом-хатиби ҳамда 2015 йилдан буён Жиззах шаҳар бош имом-хатиби сифатида фаолият юритмоқда.

Икки ҳамд ила Аллоҳнинг розилиги

Аллоҳ таоло ўз бандаларига меҳрибон ва раҳмли Зотки, кичик амалларга ҳам улкан ажр-мукофот беради. Икки марта **“Алҳамдулиллаҳ”** дейиши туфайли бандасидан рози бўладиган Зот нақадар саховатлидир!

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Банда овқат еб, ортидан ҳамд айтса ёки ичимлик ичиб, ҳамд айтса, Аллоҳ (у) бандасидан рози бўлади”,** дедилар» (Имом Муслим ривояти).

Аллоҳнинг розилиги эса улкан мукофотдир. Қуръони каримда: **«...Аллоҳнинг розилиги эса, ҳамма нарсадан улўғроқдир. Мана шу Буюк саодатдир»** (Тавба сураси, 72-оят), дейилган.

Қиёматда афзал кишилар

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: **«Ким тонг отганида ва кеч тушганида “Субҳоналлоҳи ва биҳамдиҳи” деб юз мартадан айтса, қиёмат кунини фақат шунча айтган ёки ундан кўпроқ айтган кимсагина ундан афзалроқ нарса билан келади»** (Имом Бухорий ривояти).

Қўл бериб кўришиш эвазига мағфират

Бир мусулмоннинг биродари билан қўл бериб кўришиши туфайли уларнинг гуноҳи мағрифат қилинади.

Баро розияллоҳу анҳудан қилинган ривоятда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **«Икки мусулмон учрашиб, бири билан қўл бериб кўришса, улар айрилмасларидан олдин гуноҳлари мағфират қилинади»,** деганлар (Имом Термизий ривояти).

«Саноқли дақиқаларда
тоғдай савоблар» китобидан

Ассалому алайкум ва
рахматуллоҳи ва
баракотух.

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...



САВОЛ: *Биз томонларда жума кунни жума намозининг фарзидан тугатаётиб одамларнинг имомга қўшилиб, жўр бўлиб салом бериш одати бор. Шундай қилиш жоизми?*

ЖАВОБ: Йўқ, жоиз эмас. Жамоат намозларида фақат имом овоз чиқариб салом беради. Имомга эргашиш мажбурий тарзда салом берадилар. Имомга қўшилиб, овоз чиқариб салом бериш суннатга хилофдир.

САВОЛ: *Намозда телефон жироинг-лаб қолса, ўчириб қўйса бўладими?*

ЖАВОБ: Аввало, намозхон намозга киришишдан олдин уни чалғитиб, ибодатига ҳалал берадиган нарсаларни бартараф қилиб олиши керак. Намоз вақтида телефон қўнғироғини бир қўл билан ўчириб қўйиш имкони бўлса, ўчириб қўйиш мумкин ва бунда намоз бузилмайди. Аммо телефонни икки қўл билан ўчириб қўйиш кўп амал, ҳаракат бўлгани боис намоз бузилади. Чунки намозни бузувчи амаллардан бири “амали касир”, яъни кўп амал қилишдир.

САВОЛ: *Ҳар хил хушбўй нарсалар солинган сув билан ғул қилиш мумкинми? Умуман, таҳоратда ва ғул қилаётганда совун ва шампунлардан фойдаланиш жоизми?*

ЖАВОБ: Нажосат ва ҳаром нарса аралашмаган турли ишқор ва хушбўй моддалар (жумладан, покиза тар-

кибли совун, шампун) қўшилган сув билан ғул ёки таҳорат қилиш жоиз.

САВОЛ: *Исм ўзгартириш қандай тартибда бўлади ва шартлари қандай?*

ЖАВОБ: Шариатда исм ўзгартириш учун алоҳида маросим ёки қоидалар йўқ. Бу масалада одам, аввало, унга исм қўйишган ота-онаси билан маслаҳатлашгани, розилиklarини олгани яхши. Исмини ўзгартирган киши бу ҳақда ўзига яқин инсонларга эълон қилиб қўйса, кифоя.

САВОЛ: *Киши хотини билан ажрашса, собиқ хотини ва болаларининг моддий эҳтиёжларини таъминлаши керакми? Она ва болалар учун уй олиб бериши шартми?*

ЖАВОБ: Ажрашган хотиннинг иддаси ўтганидан кейин унинг таъминоти эрнинг зиммасида бўлмайди (идда ичида хотиннинг таъминоти эрнинг зиммасида). Лекин ота ўғил болаларни балоғатга етгунича, қизларни турмушга чиққунича еб-ичиш, кийиниш ва уй-жой билан таъминлаш шарт. Таъминламаса, гуноҳкор бўлади. Бу ҳолатда болалар отаси билан яшайдими ёки онаси билан яшайдими – фарқи йўқ. Баъзилар она болани ўзи билан олиб кетса, таъминотини ўзи қилсин, деган нотўғри тушунчада юради.

Болаларини уй-жой билан таъминлаш учун ижарага уй олиб берадими ёки сотиб олиб, болаларини жойлаб қўядими ёхуд болаларига ҳадя қиладими, фарқи йўқ.

Ўғил болалар ўзини ўзи эплай оладиган бўлгунча, тахминан 5–6 ёшгача), қизлар вояга етгунча (яъни, ҳайз кўра бошлагунча) онаси қарамоғида бўлгани яхши.

САВОЛ:

Ерга қараб ётиш гуноҳми? Суннатга мувофиқ қандай ётиш керак?

ЖАВОБ:

Қорин билан ётиш макруҳ бўлади. Кўплаб ҳадиси шарифларда ундай ётишдан қайтарилган. Тофха ибн Қайс Ғифорий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Ўпка касали сабабли қорнимни ерга бериб ётган эдим. Биров мени аста туртиб: **“Бундай ётишни Аллоҳ ёмон кўради”**, деди. Қарасам, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам эканлар» (Имом Абу Довуд ривояти). Бошқа бир ривоятда **“Бу дўзах аҳлининг ётишидир”**, дейилган (Имом Ибн Можа ривояти).

Ўнг ёнбош билан қиблага қараб ётиш суннатдир. Тиб аҳли ҳам ўнг тараф билан ухлаш афзаллигини, қорин билан ётиш эса, инсонга зарарли эканини таъкидлайди.

САВОЛ:

Ҳар қандай намозда биринчи ракатда “Аттаҳият”ни ўқиб қўйсам, намозим бузиладими?

ЖАВОБ:

Биринчи ракатдан кейин ўтириб “Аттаҳият”ни ўқиб қўйган кишининг намози бузилмайди. Масалан, у тўрт ракатли намозни ўқиб ётган киши бўлса, намозини одатдагидек давом эттиради, яъни иккинчи ракатда қаъда қилиб, “Аттаҳият”ни ўқийди, кейин туриб 3-ракатни ўқийди, сўнг 4-ракатда охирги қаъдага ўтириб, “Аттаҳият”ни ўқийди. Кейин икки томонига салом беради ва саждаи саҳв қилади, сўнг яна “Аттаҳият” ва “Салавот”ни ўқиб, намозни тугатади.

САВОЛ:

Мен 2012 йили уйланганман, аммо маҳр беролмаганман. Ҳозир эса маҳрини бермоқчиман. Маҳр ўша 2012 йилдаги ҳисобдан бериладими ёки ҳозирги йил ҳисобиданми?

ЖАВОБ:

Никоҳ пайтида маҳрга бирор қимматли нарсаси, масалан, тилла узук ёки тилла сирға белгиланган бўлса, бугунги кунда унинг нархи қандай бўлса ҳам, эр ўшани олиб беради.

Агар маҳр сўм ёки доллар каби пулда белгиланган бўлса, ўша пул билан берилади.

Агар никоҳ пайтида умуман маҳр белгиланмаган бўлса, маҳри мисл беради. Яъни, никоҳ қилинган пайтда, келинга ота томонидан ҳар жиҳатдан (ёши, ҳусни ва ҳоказо) тенг бўлган аёл қариндошлари қанча маҳр олган бўлишса, ўшанча маҳр берилади.

САВОЛ:

Оилада эр соғлом бўлатуриб, оила таъминотини бажармаса, аёл киши мажбурлигидан пул топиб таъминотни қилса, савоб оладими?

ЖАВОБ:

Ҳа, савоб олади. Аммо аёл уй ичидаги ишларга масъулдир. Хотиннинг нафақаси эрга вожибдир. Нафақанинг эрга вожиб бўлиши Қуръон, суннат, ижмо ва ақл ила собит бўлган.

Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **«Уларни яхшилаб едириб, кийинтириш отанинг зиммасидадир»** (Бақара сураси, 233-оят).

Эр соғлом бўлатуриб, ишламай, аёли ва болаларини нафақа билан таъминламаса катта гуноҳкор бўлади. Аллоҳ таоло эр-ни оилани боқа оладиган, нафақа билан таъминлай оладиган иқтидорли, бақувват қилиб яратган. Турли баҳоналар билан ишламай, аёлини ишлатаётган эркаклар кўзларини очишлари, қиёмат куни қандай жавоб беришларини ўйлашлари керак.

САВОЛ:

Тасбеҳ дуоларининг саноғини санамай ўқиб юриш мумкинми? Савоб бўладими ёки саноғини билиш шартми?

ЖАВОБ:

Ҳадисларда адади аниқ баён қилинган тасбеҳларнинг саноғига риоя қилиш афзал. Аммо инсон бўш вақтларида зикр ва тасбеҳларни айтмоқчи бўлса, хоҳлаганича айтиши жоиз. Қанча кўп айтса, шунча яхши.

САВОЛ:

Соқолни қорага бўяса бўладими?

ЖАВОБ:

Соқолни қора рангга бўяш жоиз эмас. Ҳадисларда соқолни хино билан бўяш жоизлиги айtilган.

Ўзбекистон мусулмонлари идораси
Фатво маркази (78) 150-33-44

“Валий сонго” силсиласи

Журналимизнинг шу йилги тўртинчи сониди “Индонезияда Исломни ёйган самарқандликлар” номли тарихий маълумотлар қамраб олинган мақола чоп этилган эди. Муштарийлар мазкур мақолани қизиқиш билан ўқиганини улар жўнатаётган мактублардан ҳам билиб олиш мумкин. Ўша мақоланинг давоми ўлароқ “Валий сонго” силсиласининг фаолияти ҳақида кенгроқ ёритишни ният қилдик.

“Валий сонго” атамаси Индонезияда Ислом дини ва тасаввуф тариқатларини кенг миқёсда тарқатган мусулмон авлиёларга нисбатан қўлланади. У “Валий санга” шаклида ҳам талаффуз қилиниб, “Тўққиз авлиё” деган маънони ифодалайди. Атама араб ва маҳаллий ява тилидаги икки сўз қоришмасидан шаклланган. “Валий” арабчада “ишончли киши”, “Аллоҳнинг дўсти” маъноларини берса, индонезияликлар “қўриқчи” маъносида ҳам ишлатишади. “Сонго” ёки “санга” сўзи эса ява тилида тўққиз деганидир.

Силсила илк даврда Жумодил Кубро, Иброҳим Самарқандий, Мавлоно Исҳоқ ва уларнинг авлодлари бўлган тўққиз авлиёдан ташкил топган. Аммо кейинги даврларда силсила таркиби кенгайиб, ўзгариб борган.

“Валий сонго” азизлари XIV асрдан XVI аср ўрталаригача Вьетнамнинг жанубий минтақалари, Яванинг шимолий қирғоқлари, Шарқий Явадаги Сурабая-Гресик-Ламонган, Марказий Явадаги Демак-Қудус-Мурия ва Ғарбий Явадаги Чиребон ҳудудларида кенг фаолият юритган.



Явадаги Ислом дини авлиёлари иккига бўлинади: биринчи тоифа “Валий сонго” таркибига кирувчи валийлар, иккинчиси, ушбу силсила таркибига киритилмайдиган авлиёлар. Маҳаллий анъаналарга кўра, “Валий сонго” силсиласи ҳар бир даврда тўққиз авлиёдан иборат бўлган. Ушбу валийлар турли даврларда яшаган бўлишига қарамасдан, уларнинг кўпчилиги бир-бири билан боғланиб кетган оила аъзолари саналади.

Баъзи манбаларда силсила фақат самарқандликлар бўлган қуйидаги тўққиз авлиёдан иборатлиги тўғрисида маълумотлар келтирилади: Малик Иброҳим Самарқандий, Сунан Амвел, Сунан Бонанг, Сунан Гири, Сунан Дражат, Сунан Калияга, Сунан Қудус, Сунан Мурия ва Сунан Гунунг Жатий. Бироқ силсила таркибига кирган авлиёлар сони тўққиздан ошади.

“Валий сонго” азизлари дастлабки даврда тўққиз кишидан иборат бўлган. Анъанага кўра, пир вафот этганида, унинг ўрнини шогирди эгаллаган ва силсила раҳбари сифатида устозининг ишини давом эттирган. Бу анъана бугунги кунгача шу тарзда давом этиб келмоқда. Бу улуғлар Индонезия архипелагида Ислом дини тарқалишида ва минтақа маданияти шаклланишида муҳим ўрин тутган.

Тадқиқотчилар фикрига кўра, “Валий сонго” минтақага аҳли сунна вал жамоа эътиқодини олиб кирган бўлса-да, буни жамиятга етказишда тасаввуф тариқатлари томонидан ишлаб чиқилган усуллардан фойдаланган. Авлиёлар ислом таълимотини

тарғиб қилиш жараёнида Наҳл сураси 125-оятда келган: “(Эй Муҳаммад!) **Раббингизнинг йўли (дини) га ҳикмат ва чиройли насиҳат билан даъват этинг! Улар билан энг гўзал услубда мунозара қилинг!**” амри асосида тарғибот олиб боришган.

“Валий сонго” вакилларининг архипелагда Ислумни ёйиш борасидаги муваффақиятини қуйидаги ёндашувларда кўриш мумкин:

Биринчиси, оила ва никоҳ орқали даъват қилиш. Бунга мисол тариқасида Иброҳим Самарқандий Чампа ҳукмдорининг қизи билан, Мавлоно Исҳоқ эса Баламбанг ҳукмдорининг қизи билан турмуш қурганини келтириш мумкин. Аммо Раден Раҳматнинг бу борада қилган ишлари алоҳида эътиборга сазовор. “Бабад танаҳ Жавий”¹да келтирилган маълумотларга кўра, у ўзининг маҳаллий ҳукмрон табақа вакили бўлган мусулмон шогирдлари билан қариндошлик ришталарини боғлашни издошлари орасида алоҳида анъанага айлантирган. Бу эса келажакда Явада Ислум дини ривожланишига таъсир кўрсатган ҳамда ҳукмрон қатлам томонидан янги динга нисбатан ижобий муносабат билдирилишига сабаб бўлган.

Иккинчиси, дастлаб Иброҳим Самарқандий томонидан асос солинган Ислум таълимотини ўргатувчи песантрен² диний мактаблари минтақада Нусантара Ислум цивилизациясини барпо этишда муҳим рол ўйнаган. Ислум динини қабул қилган барча маҳаллий аҳоли вакиллари песантренларда таълим олиш учун жалб қилинган. Бу мактабларга илм олиш учун келган талабалар песантренда яшаб таълим олганлар.

Учинчиси, Ява маданиятини ривожлантириш орқали Ислум маданиятини жамиятга тарғиб қилиш. Силсила вакиллари Индонезия маданиятининг турли соҳалари ривожига ҳам ўз ҳиссасини қўшган. Бу борада Иброҳим Самарқандийнинг набираси Сунан Бонанг фаолиятини келтириш мумкин. У ҳиндуийлик фалсафасига катта таъсир кўрсатган анъанавий Ява қўшиқларини ўзгартириб, уларни ислумий маъно билан бойитган. Унинг машҳур ишларидан бири “Томбо ати” (Қалб шифоси) анъанавий Ява қўшиғи. Ушбу қўшиқ мусулмоннинг таҳажжуд, Қуръон тиловати, рўза тутиш, тақводорлар мажлисларида қатнашиш, Худони зикр қилиш орқали руҳий хотиржамликка эришиш йўллари ҳақида ҳикоя қилади.

Тўртинчиси, одамларнинг кундалик ижтимоий-иқтисодий эҳтиёжлари билан боғлиқ масалалар орқали Ислумни тарғиб қилиш. Силсиланинг ет-

тинчи даври вакили бўлган Сунан Мажагунг иқтисодий соҳада на-яка (вазир) этиб тайинланган. У озиқ-овқат, пазандалик, қишлоқ хўжалиги ва бошқа бир қанча соҳалар бўйича ҳаром ва ҳалол масалаларини ёритиб, бу борада ижтиҳод қилган. Сунан Калияга эса, қишлоқ хўжалиги ривожига катта ҳисса қўшган “Filsafat bajakdan sangkul” (Қўш ва шудгор фалсафаси) номли китоб ёзади.

Бешинчиси, вакиллар минтақада Ислумни тарғиб қилишда моҳир бўлишган. Бунга мавлоно Исҳоқнинг фарзанди Сунан Гирий амалга оширган ишларни мисол қилиб келтириш мумкин. У суд жараёнлари бўйича шариатга асосланган маъмурий қоидалар ва кўрсатмаларни ишлаб чиқади. Бу борада унга фақир ва олим бўлган Сунан Қудус ёрдам берган. Сўфий даъватчилар томонидан қўлланилган ушбу ёндашувлар натижасида ислумий анъаналар аввал маҳаллий урф-одатлар билан уйғунлашув-бирлашув жараёнини бошдан кечирган, сўнгра аҳоли томонидан қабул қилинган.

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, мазкур силсила таъсирида архипелагнинг диний таълим тизими, устоз-шогирд анъаналари, масжидлар маданияти ва яна бошқа қўплаб ижтимоий турмуш анъаналари шаклланди. “Валий сонго”нинг биринчи пири Иброҳим Самарқандий томонидан асос солинган песантрен диний мактаблари бугунги кунда ҳам замонавий Индонезия таълим тизимининг асоси бўлиб хизмат қилмоқда.

Феруз ХОЛМЎМИНОВ,

Имом Мотуридий халқаро илмий-тадқиқот маркази илмий ходими

¹ “Бабад танаҳ Жавий” – тарихий манба.

² Песантрен – талабалар ҳам яшаб, ҳам таълим оладиган маскан.

Аллоҳ таоло Қуръони каримда: “Албатта, Биз ҳар бир нарсани ўлчов ила яратдик” дея марҳамат қилади (*Қамар сураси, 49-оят*). Ўзбек тилида “ўлчов” маъносини берган сўз оятда “қадар” деб келган.

Уламоларимиз “қазо” ва “қадар”ни қуйидагича таърифлайдилар: “Қазо – Аллоҳ таолонинг ҳамма нарсаларнинг келажакда қандай бўлишини азалдан билишидир”. “Қадар – ўша нарсалар Аллоҳ таолонинг азалий илмига мувофиқ равишда вужудга келишидир”.



Қазои қадарга иймон

Аҳли сунна вал жамоа эътиқодига кўра, Аллоҳ таоло бандаларнинг қиладиган ишларини аввалдан билади. Бироқ ихтиёрни ўзларига берган.

Бу борада уламолар инсон феълини икки қисмга бўлган:

Биринчи қисм – дунёда инсоннинг дахли йўқ нарсалар. Фақат Аллоҳ таолонинг қудрати билан бўлади. Мисол учун, инсон гавдасининг турлича, (новча ёки паст бўйли) хуснининг чиройли ёки хунуклиги, туғилиш вақти ва жойи, эркак ёки аёллиги, ақлининг ўткир ёки ўтмаслиги ва шунга ўхшаш бир қанча ишлар борки, уларга инсоннинг ҳеч қандай дахли йўқ. Инсон бу нарсалардан “Нега новча ёки пакана?” ёхуд “Нима учун фалон куни туғилдинг, фалон куни ўлдинг?” деб сўроқ қилинмайди. Буларнинг ҳаммаси Аллоҳдан. Бу турдаги қадарга иймон келтириш ҳар бир мўмин-мусулмонга вожибдир.

Иккинчи қисм – инсон томонидан содир этилган иш ва амалларга боғлиқ. Буларда инсоннинг дахли бор, у бу ишларда ўзининг хоҳиши, ихтиёри ва ҳаракати билан иштирок этади. Бошқача айтганда, банда бирор ишни амалга ошириши учун унга ички ва ташқи омиллар таъсир қилади. Бу омилларни Аллоҳ таоло банданинг хоҳишига кўра яратади. Банда ана шу хоҳишга масъул бўлади.

Имоми Аъзам Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ ушбу масала юзасидан бундай деган:

“Аллоҳ барча нарсаларни яратмасидан олдин ҳам, азалдан билар эди. Барча нарсаларнинг тақдир ва қазосини Унинг Ўзи белгилаган. Бу дунёдаги ва охирадаги ҳар бир нарса фақат Унинг хоҳиши, илми, қазоси, қадари, Лавҳул Маҳфузга ёзиб қўйилиши билан бўлади. Лекин ёзиб қўйилиши тавсиф йўли биландир, ҳукм йўли билан эмас, яъни мажбурий эмас” (*“Фикҳул акбар”*).

Бандага ихтиёри берилгани ҳақида Қуръони каримнинг бир қанча оятларида хабар берилган. Жумладан, Аллоҳ таоло бундай огоҳлантиради: **«Сен: “Бу ҳақ Раббингиз томонидандир. Бас, ким хоҳласа, иймон келтирсин, ким хоҳласа, куфр келтирсин”, дегин»** (*Каҳф сураси, 29-оят*).

Бошқа бир оятда бундай хабар берилган: **«Сен: “Эй одамлар, сизга Раббингиздан ҳақ келди. Бас, ким ҳидоятга юрса, ўзи учун ҳидоят топади. Ким залолатга кетса, ўз зарарига залолат топади. Мен сизларнинг устингиздан қўриқчи эмасман”, деб айт»** (*Юнус сураси, 108-оят*).

Ушбу икки оятда Аллоҳ таоло ҳидоят ёки залолат йўллари танлашни банданинг ихтиёрига ҳавола этмоқда. Банда қайси бирини танласа, ўшанга Аллоҳ йўллаб қўяди. Банда эса, танловига кўра ё савоб ё гуноҳга эга бўлади. Демак, қазои қадарда бандани бирор нарсага мажбурлаш йўқлигини англаб олишимиз зарур.

Агар буни ҳаётӣ мисол асосида оладиган бўлсак, устоз ўз шогирдларининг илмий савиясини яхши билади. Имтиҳонга киришдан олдин фалончи “аъло” баҳо олади, пистончи “яхши” баҳо олади, деб айтиши мумкин. Имтиҳон натижаси устоз айтганидек чиқади. Шогирдлар устоз айтган шу гап учун мазкур натижага эришдиларми? Ёки устознинг ўз тажрибасига асосланган ожизона илми уларни ўша баҳоларни олишга мажбур қилдими?! Ожиз инсон ўзига қарашли нарсаларда шунчалик илмга эга бўлса, нима учун чексиз илм соҳиби, қудратли Аллоҳ азалдан ҳамма нарсани билмаслиги керак?!

Хулоса шуки, Аллоҳ таоло бандга яхшилик ёки ёмонлик, иймон ёки куфрни танлаш ихтиёрини берган. У ана шу ихтиёрни яхши ишларга боғласа, савоб олади. Агар ман қилинган ишни ихтиёр этса, жазога гирифтор бўлиши муқаррар.

Жаъфархон СЎФИЕВ,

*Тўрақўрғон тумани
“Исҳоқхон тўра” жоме
масжиди имом-хатиби*



Жаъфархон Сўфиев 1982 йили Наманганда туғилган. Наманган шаҳридаги “Мулла Қирғиз” (ҳозирги “Ҳидоя”) мадрасасида таҳсил олган. 2022 йилдан буён “Исҳоқхон тўра” жоме масжиди имом-хатибидир.

عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « لا تباعضوا ولا تحاسدوا ولا تدابروا وكونوا عباد الله إخوانا ولا يحل لمسلم أن يهجر أخاه فوق ثلاث أيام » (رواه البخاري)

Аразлашиш уч кун

Бизга ноҳақлик ёки зулм қилишса, бундан дилимиз оғриб, хафа бўламиз, балки ўша инсон билан алоқани узишга қарор қиламиз.

Суюкли Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам мўминлар бир-бири билан уч кечаю уч кундуздан ортиқ хафалашиб юриши жоиз эмаслигини айтганлар. Чунки ўзаро зиддият авжига чиққан пайтда ҳис-туйғуларга эрк берилиш орага совуқчилик туширади. Шунинг учун бизга зиддият марказидан узоқлашиш, тинчланиб ўзига келиб олиш, обдон ўйлаб кўриш ва вазиятни таҳлиш қилиш, кейин афсус-надоматни келтириб чиқарадиган хатога йўл қўймаслик учун уч кун муҳлат берилган.

Бироқ хафалашишнинг диний ёки шаръий сабаби бўлса, у ҳолда зиддиятнинг ечимига кенгроқ ёндашилади. Бундай вазиятда мўминлар, қуйдаги ҳадисларга қатъий амал қилиши керак:

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: **“Бир-бирингизни ёмон кўрманг. Бир-бирингизга ҳасад қилманг. Бир-бирингизга қарши тадбир қилманг. Эй Аллоҳнинг бандалари! Биродар бўлинг! Мусулмон учун ўз биродаридан уч кундан ортиқ аразлаб юриши ҳалол эмас”.**

Абу Айюб Ансорийдан ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Мусулмонга ўз биродаридан уч кундан ортиқ аразлаб юриши ҳалол эмас. Учрашганларида униси ҳам юз ўгиради, буниси ҳам юз ўгиради. Уларнинг яхшиси аввал салом берганидир”**, дедилар».

Шуни унутмаслик керакки, бу дунёда энг олий мақсади иймонли бандаларни йўлдан уриш бўлган шайтон мўминлар бир-бири билан жанжал қилса ва хафалашса, беҳад хурсанд бўлади. Аллоҳ таоло наздида эса, ярашишга биринчи бўлиб қадам қўйган банда яхши мусулмондир.

Алимардон ҲАЙИТОВ тайёрлади.

Ҳар ерни қилма орзу...

Бугун минглаб юртдошларимиз оиласини боқиш ва яхши яшаш учун Россия, Корея, Америкаю Европада меҳнат қилмоқда. Омади келиб тўкин-сочин яшаётганлар, иш тополмай саргардон юрганлар ё ўзи ялло қилиб, оиласидан хабар олмаётганлар ҳам топилади.

Айниқса, охирги пайтларда Америка Қўшма Штатларига кетиш “тренд”га чиқди. Бу йўлда кимдир “Грин кард” ёки шу каби йўллар билан кетаётган бўлса, айланма йўллар орқали ноқонуний боришга уринаётганлар ҳам бор. “Сехрли диёр”га айланма йўлдан олиб бориш хизмати 20–60 минг доллар. Бу пулни топиш учун уйини ёки борини сотиб кетаётганлар анча. Бунинг ортидан чув тушаётганлар, манзилга етолмай ярим йўлдан ортга қайтаётганлар ёки бошқа юртларда сарсон бўлаётганлар ҳам кам эмас.

АҚШга минг азобда етиб борганларни ҳам ҳеч ким қучоқ очиб кутиб олмайди. Наридорса, ҳайдовчилигу бирор оддий хизматчи бўлар. Буларнинг барчаси минг машаққатларга, ҳаётини хавфга қўйишга арзийдими?!

Мўмин киши бирор иш қилишидан олдин етти ўлчаб бир кесади, динимиз кўрсатмаларига тўғри келиш-келмаслиги, ишининг паст-баландини таҳлил қилиб, шунга кўра иш тутати.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади. Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ҳар бир нарса учун қурол-аслаҳа бор, ақл мўминнинг қуролидир. Ҳар бир нарса учун улов бор, ақл кишининг уловидир. Ҳар бир нарса учун асос бор, диннинг асоси ақлдир. Ҳар бир қавмнинг шиори бор, бандаларнинг шиори ақлдир. Ҳар бир савдогарнинг сармояси бор, ғайратли савдогарнинг сармояси ақлдир. Ҳар бир уй аҳли учун қўриқловчи бор, сиддиқлар хонадонининг қўриқчиси ақлдир. Ҳар бир харобани обод қилгувчиси бор, охиратни**

обод қилгувчиси ақлдир. Ҳар бир кишининг унга нисбат бериладиган зурриёди бўлади ва ўша зурриёди билан эсланади. Сиддиқларга нисбат бериладиган ва улар эсланадиган зурриёд ақлдир. Ҳар бир мусофир учун бошпана бор, ақл мўминнинг бошпанасидир”, деганлар.

Аллоҳ таоло инсон зотини мана шу ақл туфайли мукаррам этиб, уни барча жонзотлардан афзал қилди. Ақлни ишлатиш, ҳар бир ишда тадаббур, мулоҳаза қилиш – мўминга хос хислат.

Юқоридаги каби охирини ўйламай иш қилаётган, ўзини ҳам, яқинларини ҳам қийин аҳволга солиб, хорижга отланаётганларни тадбирли, мулоҳазакор дейиш мумкинми? Айниқса, неча йиллаб хорижда юриб, оиласидан хабар олмайдиган қийинчиликка, аросатга солиб қўйганларни нима дейиш мумкин?!

Аллоҳ таоло Қуръони каримда: **“...ўз қўлларингиз (бахиллигингиз) билан ўзларингизни ҳалокатга ташламангиз!..”** (Бақара сураси, 195-оят), дея амр қилган. Аммо орамизда бу амрнинг тескарисини қилаётган, тақдирига енгил қараётганлар оз эмас.

Ҳар бир эр-йигит учун оиласини боқиш, меҳнат қилиш фарздир. Бу йўлда четда ишлаши ҳам мумкин. Бунга **“У сизларга Ерни бўйсундириб қўйган Зотдир. Бас, унинг турли жойларида юринг ва Унинг ризқидан енг!”** (Мулк сураси, 15)-ояти далил.

Уламоларимиз хорижда ишлашнинг ҳукми ҳақида ҳам тўхталиб, бундай деганлар. “Бугунги шарт-шароитлар инобатга олиниб, ўз мамлакатада энг зарурий тирикчилик воситаларига эга бўлмаса, муҳтожликка тушиб қолса, бошқа ўлкаларда ишлаш жоиз ва бу узрли ҳолдир”, деганлар. Бунинг учун оиласи азият чекмаслиги, асло нафақасиз ташлаб қўйилмаслиги зарур. Чунки аёлнинг нафақаси эркакка фарздир. Бу хусусда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Киши ўз қарамоғидагиларини**

нафақасиз ташлаб қўйиши унинг қаттиқ гуноҳкорлигига кифоя қилади” (Имом Абу Довуд ривояти), дея огоҳлантирганлар.

Аммо ўз юртида тирикчилиги бўлатуриб, ўзга юртларга мол-дунёни кўпайтириш, роҳат-фароғат мақсадида кетса, бу ишда кароҳият бор дейилган. Афсуски, бугун молу дунё умидида кетаётганлар кўп. Чунки иши озгина юришмаган ёки топиш-тутиши бироз камроқ киши борки, қаноат қилиш ўрнига четга кетиш пайида. Хорижда гўё ҳамма нарса муҳайёдек.

Бир танишимизнинг ўғли тайёр ишини ташлаб Россияга кетди. Ҳар йили ишлаб келиб камини ямайди. Уй қуради, тўй қилади. Эрта баҳорда яна Россияга отланади. Ҳеч ками битмайди. Буёқда болаларнинг тарбияси кемтик бўлиб қоляпти...

Шуниси аниқки, ҳар бир йигит ёшлигидан касб-ҳунар ўрганса, илм олса, чет тилини ўрганса, хор бўлмайди. Хоҳ четда, хоҳ ўзимизда бўлсин, ишини топиб кетади.

Асосийси, ризқ Аллоҳдан эканига иймон келтириб, ҳалол ризқ пайида бўлса, буни Аллоҳдан астойдил сўраб, ҳаракат қилса, Аллоҳ беради. Қуръони каримда: **“...Бас (шундай экан), сизлар ризқни Аллоҳ даргоҳидан истанглар ва Унгагина ибодат қилинглар ва Унга шукр қилинглар!”** (Анкабут сураси, 17-оят), дея марҳамат қилинган.

Хайруллоҳ САТТОРОВ,
ЎМИ Самарқанд вилояти
вакили ўринбосари



Хайруллоҳ Сатторов 1972 йили Самарқанд вилояти Жомбой туманида туғилган. 1995 йили “Имом Бухорий” мадрасасини битирган. Турли жомеларда имом-хатиб, Жомбой тумани бош имом-хатиби бўлиб самарали ишлади. 2017 йилдан буён Ўзбекистон мусулмонлари идораси Самарқанд вилояти вакилининг ўринбосаридир.

Бўйрачининг бир бош “узуми”

Халил бўйра тўқирди. Жойнамози бўлмаган намозхонни кўрса, дарҳол бўйрадан жойнамоз тўқиб, совға қиларди.

Бир куни ажиб туш кўрди. Умurtқасидан ток новдаси ўсиб чиқиб, унда бир бош узум етилибди. Кишилар ундан қанча келиб ейишмасин, тугамас эмиш. Бу кўп бора такрорлангач, бир шайхнинг ҳузурига бориб, таъбирини сўради. Шайх ундан:

– Фарзандинг борми? – деб сўради.

– Ҳа, икки ёшли ўғлим бор, – деб жавоб берди Халил.

– Уни Мисрдаги ал-Азҳар университетида ўқитгин. Иншоаллоҳ, яхши инсон бўлади, – деб тайинлади шайх.

Шундай ҳам бўлди. Халил ўғлини ал-Азҳарда ўқитди. Бола саккиз ёшида Қуръонни ёд олди. Мусҳафи шарифни Имом Осимдан Ҳафснинг ривояти асосида қироат қилиб, биринчи бўлиб магнит тасмасига ёздирди. Шу сабабли Аллоҳ бу меҳнатига машҳурлик ато қилди. Унинг қироати бутун дунёга ёйилди. Кейинчалик бошқа қироатларни ҳам магнит тасмасига туширди.

“Ўргатувчи” услубида ҳам Қуръонни биринчи бўлиб магнит тасмасига ёздирди.

Биринчи бўлиб Бирлашган Миллатлар Ташкилотида Қуръон ўқиди ва пешин вақтида азон чақирди.

Қуръон қироатига бағишлаб қатор асарлар битди. Унинг қарийб 55 йиллик Қуръон билан қилган сафари 1980 йил 23 ноябрда ниҳоясига етди.

Бу улўғ қироат соҳиби Маҳмуд Халил Ҳусарий раҳимаҳуллоҳдир. Биз мўмин-мусулмонларни ҳали ҳамон ўша “бир бош узум”дан баҳраманд этаётган Аллоҳ таолога ҳамду санолар бўлсин!..

Манбалар асосида
Муслима МИРКОМИЛ қизи
тайёрлади.

Оят-ҳадисларга қулоқ солдингми?..

АЙЛАНАЙИН

Қадим-қадим кўп халқларга карвон элим,
Ўз карвонин етаклаган сарбон элим.
Бўлган эди неча йиллар армон элим,
Уйғондинг-ку кўп асрлик ғафлатингдан.
Айланайин янги қурган давлатингдан.

Бирин-кетин келаверсин тўртта фаслинг,
Тилин, динин йўқотмасин ҳар бир наслинг,
Туркийларнинг бош бўғини эрур аслинг,
Дунё ибрат олсин кўрку нусратингдан,
Айланайин ҳур баҳорим, бу бахтингдан.

Ибодуллоҳ, билсанг бахтингдир шу Ватан,
Номус-оринг, тожу тахтингдир шу Ватан,
Жон-жаҳонинг ҳамда аҳлингдир шу Ватан,
Ўзбекистон деб аталган хилқатингдан,
Айланайин, Аллоҳ, берган давлатингдан.

Ибодуллоҳ ФАРМОН,
Хатирчи тумани



САЛАВОТ АЙТГАНЛАР ЮТАР...

Бешиқдан қабргача илм ишташни,
Чинга бориб бўлса-да, илм излашни,
Зулматда зиёнинг йўлин кўзлашни,
Васият қилганлар Сарвари олам –
Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам.

Етим-есирларнинг бошин силашни,
Ҳалол ва ҳаромни яхши фарқлашни,
Ҳақ билан ноҳақни таниб-англашни,
Васият қилганлар Сарвари олам –
Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам.

Ҳадислар умматга одоб макони,
Олимларга тубсиз илмнинг кони,
Мўъжизалар – Буюк Мавло эҳсони,
Бизларга шафоатчи Сарвари олам –
Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам.

Аллоҳ, фаришталар салавот айтар,
Йўллаган саломимиз бизларга қайтар.
У зотга эҳтиром кўрсатган ютар,
Бизларга шафоатчи Сарвари олам –
Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам.

Олдинги, кейинги гуноҳлари ўтилган,
Ҳурматига Ҳавзи Кавсар ато этилган,
Номи азалдан Маҳфуз Лавҳга битилган,
Бизларга шафоатчи Сарвари олам –
Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам.

Ҳамза Исмоил ўғли ЭШНАЗАРОВ,
Мирзаобод тумани

НАСИҲАТ

Отангни дардига малҳам бўл, ўғлон,
Онангни зор этиб йиғлатма зинҳор,
Доим ҳамроҳ бўлсин номус ила ор,
Сен улар дардига бўлгин шифокор...
Иккисин ардоқла, дуоларин ол,
Ҳар нечук сўз деса, келмасин малол.
Боларидек йиғиб келсанг ҳамки бол,
Уларга сен доим бола бўлиб қол.
Фарзандларинг сендан олади ибрат,
Сен ҳам дуогўйсан – келади фурсат.
Дуоларин ўрган, улар ғанимат,
Сўнгра... кўп аттанглар келтирар ғафлат.

Комилжон АҲМАДЖОНОВ,
Шаҳрихон тумани



КЕКСАЛИК

Эй дўст, баҳор ўтар, келар мезонинг,
Сарҳисоб бўлади орзу, армонинг.
Эл аро оқсоқол бўлар унвонинг,
Ҳар ким кексаликка етсин, биродар.
Кексалик нелигин билиб олдингми,
Оят-ҳадисларга қулоқ солдингми?
Шукру тавбани кўп айтиб қолдингми...
Ҳар ким кексаликка етсин, биродар.

Кексалик ҳаётнинг саодатидир,
Яратган Аллоҳнинг иноятидир.
Дуо қилмоқ мўмин ибодатидир –
Ҳар ким кексаликка етсин, биродар.

Инсон не умидлар, орзу қилади,
Гарчи рўёбини Аллоҳ билади.
Абдукарим, тинмай айтгим келади,
Ҳар ким кексаликка етсин, биродар.

Абдукарим ЖУМАБОЕВ, Марғилон шаҳри

ҚАЙДАН ТОПАСАН?

Изласанг мол-давлат, ошна – топасан,
Тоғлару гулзорлар узра чопасан,
Манзилингга етиб, беғам ётасан,
Лек ота-онангни қайдан топасан?

Ҳаётинг беташвиш, чунки улар бор,
Бахтингни тилашар Аллоҳдан минг бор!
Ярим тун қайтсанг-да, кутишар бедор,
Бундайин меҳрни қайдан топасан?

Гар жонинг оғриси, бўзлагай онанг,
Зинҳор иккиланмай, жон тикар отанг.
Уларга азобдир сенинг оҳ-ноланг,
Бундайин қалқонни қайдан топасан?

Юмушим кўп дея ҳар ён чопасан,
Гоҳида ўзингни олиб қочасан.
Бир куни йўқотиб, ғамга ботасан,
Сўнг уларни, айтгин, қайдан топасан?

Сайфиддин ЙЎЛДОШЕВ, Наманган тумани

Куддусий
Аҳмад АФАНДИ

МУНОЖОТ



Эй раҳмати кенг Подшоҳ,
Гуноҳим-ла келдим Сенга.
Қилдим қанчалар гуноҳ,
Гуноҳим-ла келдим Сенга.

Субҳон Аллоҳ, Раҳмон Аллоҳ,
Хар дардимга дармон Аллоҳ!
Қилдим қанчалар гуноҳ,
Гуноҳим-ла келдим Сенга.

Ҳаддан тажовуз айладим,
Гуноҳ дарёсин бўйладим.
Яхшилик йўлин бойладим,
Гуноҳим-ла келдим Сенга.

Сендан уялмадим ҳамон,
Қилдим хато хуфя, аён.
Солма юзимга – Ал-Омон!
Гуноҳим-ла келдим Сенга.

Гарчи менда фиску фуҷур,
Айбу хато, иллат, қусур.
Лекин Сенинг исминг Ғофур,
Гуноҳим-ла келдим Сенга.

Айбим ила тўлди жаҳон,
Сенга аён – зоҳир, ниҳон.
Эй лутфи беҳад Мустаъон¹,
Гуноҳим-ла келдим Сенга.

Исминг Сенинг Ғаффор экан,
Айб яширар Саттор экан.
Кимга борай – Сен бор экан?
Гуноҳим-ла келдим Сенга.

Ҳеч Сенга қуллик этмадим,
Ризонг сориға кетмадим.
Амру фармонинг тутмадим,
Гуноҳим-ла келдим Сенга.

Исён, гуноҳ қилгум харид,
Бандадирман баттол, палид.
Аммо ҳеч узмасман умид,
Гуноҳим-ла келдим Сенга.

Туркчадан Абдумурод ТИЛАВ
таржимаси

Паҳлавон Маҳмуд (1247–1326) – улуғ шоир ва мутафаккир. Бу муҳтарам зот Хивада туғилган ва шу шаҳарда вафот этган.

“Маноқиб Маҳмуд Пурёрвалий”да ёзилишича, Паҳлавон Маҳмуд олим, ҳикматгўй шоир, кураги ерга тегмаган паҳлавон бўлиб, рўзғор таъминоти учун пўстин ва телпак тикиб, тирикчилик қилган.

Шоирнинг форсийда ёзган рубоийларида Қуръони карим ва ҳадиси шариф маъноларининг таъсири кучлидир. Паҳлавон Маҳмуд рубоийларини ўзбекчага Тўхтасин Жалолов, Муинзода, Васфий, Матназар Абдулҳаким, Эргаш Очилов таржима қилишган.

Паҳлавон МАҲМУД

РУБОИЙЛАР

Ё Раб! Умрим дарахтин сувсиз, паст айламагин,
Ё Раб! Тирикмиз, шукр, бу шаробдан маст айламагин,
Раббим! Фазлу караминг-ла биз¹ жавонмардларни²
Муҳтожу паришон мағлуби даст айламагин!

Эй, Дўст! Агар сўрасанг, Сенга жоним берайин,
Азиз бўлган нейим бор, тила, Сенга борим берайин.
Эй, бадният кофир! Агар олдимга келсанг,
Зуннор ҳам боғлаб, Сенга “иймон”им берайин.

Аё, хожа! Сен бу оламда қандоқ беҳабардирсан,
Кеча-кундуз мол-дунё дардида кўру кардирсан.
Бу жаҳондин элтар биргина нарсанг – кафан,
У ҳали аниқмас, кафан-ла кетарсан ё бекафан.

Ёмон билан ўтирма, бўл унга буткул бегона,
Бўл хушёр! Тузоғига тушарсан, гар есанг дона.
Ўқ – ўзи тўғрилигидан, камон эгрилигин кўрди-ю,
Қара, ибрат ол: қочди бўлмай дея унга ҳамхона.

Токи сенда рашку³ эр деган ном бордир,
Зинҳор аёл, қизингни кўча кездирма, ордир.
Қайси шох гар девор ошиб ўтгудек бўлса,
Мевасидан эрта-кеч ким ўтса, умидвордир.

Форсчадан Баҳриддин УМУРЗОҚ таржималари

¹ Аслиятда “жумла” (“барча”), аммо бу ўринда муаллиф ўзига маънан йўлдош бўлган солихларни, яъни жавонмардлик тариқати аҳлини, шунингдек, ўзининг шогирдларини ҳам назарда тутмоқда.

² Аҳли риёзат, аҳли маъни, солихлар.

³ “Ғайрат” сўзи бу ерда “рашк” маъносида келган. Рашк – ўз аёли ва қиз яқинларини номахрамлардан қизганиш, асрашдир.

¹ Мустаъон – ёрдам қилувчи, сўралувчи Зот.

Ислом Ва олам

Кримда энг йирик масжид

Шу кунларда Симферопол шаҳаридаги жоме масжид қурилиши якунланмоқда.

Ободонлаштириш ишлари 90 фоизга бажарилди, ички пардозлаш ишлари давом этмоқда. 2016 йили бошланган жоме қурилиши сентябрь ойи охирига бориб якунланади.



Крим Республикаси раҳбари Сергей Аксёнов сўзларига кўра, ушбу масжид Крим ва Симферополнинг асосий Жума масжидига айланади.

Масжиднинг умумий майдони 2 минг квадрат метр. 4 минг кишига мўлжалланган. Асосий хонақоҳ 1,5 минг намозхонни сиғдиради.



Ҳаво тозаловчи қурилмалар

Масжиди Набавийга ҳавони хушбўйлантирувчи ақлли қурилмалар ўрнатилди. Улар зиёратгоҳ ҳудудини тоза ҳаво билан таъминлайди, деб ёзади IslamNews.

Масжидга ёндош иншоотларга ҳам худди шундай қурилмалар ўрнатилди. Бундан ташқари, масжид атрофида 245 та юқори технологияли салқин буғ пуркайдиган соябон ишлаб турибди.

Ҳалол тадбиркор

Жорий йил феврал ойида кузатилган зилзила Туркияда яшовчи суриялик тадбиркор Умар Абдулқодирнинг тижоратига катта зарар етказди.

У талафотни қоплаш учун суғурта компаниясига мурожаат қилди. Компания эса унга 716 000 доллар тоvon пули тўлаб берди. Аммо бу маблағ у сўраган суммадан анча кўп. Бу хатоликни пайқаган тадбиркор ортиқча пулни компанияга қайтарди.



“Очиқ ошхона” лойиҳаси

Покистонлик Ихсон Шаҳид Чоудри муҳтожларга овқат тарқатувчи “Очиқ ошхона” хайрия лойиҳаси учун Британия империяси орденини олди.

“Муҳтожларга ёрдам бериш шарафдир. Покистонда ота-онам ва ўқитувчиларим доимо бошқаларга ёрдам беришни ўргатишган. Ҳозир ҳар кун юзлаб одамларга овқат тарқатамиз, бунинг ўзига хос завқи бор”, деди у.



Ўзига хос хайрия

Англиянинг Олдхем шаҳри мусулмонлар жамоаси янги масжид қурилиши учун маблағ йиғишнинг ноодатий усулини ўйлаб топди.

Улар Буюк Британиядаги энг баланд Сноудон тоғига жамоавий чиқиш акциясини уюштирди. Бу билан янги масжид қуриш учун 40 минг фунт стерлинг йиғишга эришилди.

Яшил энергияга 50 миллиард

Бирлашган Араб Амирликлари дунёда қайта тикланадиган энергия лойиҳаларини ривожлантиришга 50 миллиард долларлик сармоя киритди.

Шу ҳақда БАА энергетика ва инфратузилма вазири: “Биз 70 та давлатга узатиладиган қайта тикланувчи энергия манбаларини кенгайтириш учун 50 миллиард доллар ажратдик. Шунингдек, бу лойиҳаларни тезлаштириш учун 2035 йилгача қўшимча яна 50 миллиард доллар маблағ йўналтириш кўзда тутилган”, дейди у.

Қозоғистонда янги марказ



الندوة العالمية
للشباب الإسلامي
World Assembly
of Muslim Youth

Саудия Арабистони
Подшоҳлигидаги Бутун-
жаҳон мусулмон ёшлар
форуми ҳайъати Қозоғис-

тоннинг Тароз шаҳрида янги таълим ва ривожланиш маркази қурилишига тамал тошини қўйди.

Марказ таркибига масжид, шаҳар ёшларига таълим-тарбия беришга ҳисса қўшадиган маърифат мактаби ва “Вақф” хайрия фонди киради.

Сафажойда янги анъана

Нижний Новгород вилоятидаги татар қишлоқларидан бири бўлган Сафажойда мажлис ўтказишнинг янги анъанаси пайдо бўлди. Бу ҳақда IslamNews маълум қилди.



Унга кўра, мажлислар бола туғилганда, бирор киши вафот этганида, юбилей, кўчиб кетиш ва шу каби йиғинлар муносабати билан ўтказилади. Унда имомлар Қуръон ўқийди, уй эгалари ва ота-боболари ҳақиқа дуо қилади.

Сафажой имом-хатиблари мажлисларда йиғилган маблағларни камбағалларга ёрдам беришга ва давлат объектларини таъмирлашга сарфлайди.

Яқин Шарқдаги энг яхши юрт



Баҳрайн Яқин Шарқ минтақасида яшаш учун энг яхши юрт сифатида тан олинди.

Шу ҳақда InterNations онлайн платформасининг 2023 йилга мўлжалланган тадқиқотида айtilди. Ушбу рейтинг 12000 нафар мусофир ўртасида ўтказилган сўров асосида тузилган.

Рейтингга жами 53 давлат киритилган. Бирлашган Араб Амирликлари ва Уммон жаҳон рейтингда 11- ва

12-ўринларни эгаллаган. Саудия Арабистони 28-ўрин, Қатар 31-ўрин, Кувайт эса охириги ўринда жойлашган.

Интернет маълумотлари асосида тайёрланди.

Тарихи Муҳаммадий

(Давоми. Бошланиши ўтган сонда.)

АСИРЛАР ҲАҚИДА МУЗОКАРА

Ҳар икковлари қаттиқ ваъда қилишдилар. Бу сирни ҳеч кимга айтмасга қасам ичдилар. Сўнгра Умайр шу иш қасдида қиличини қайраб, заҳар билан суғорди. Шу билан йўлга тушиб, тўғри Мадинага келди. Шу чоғда ҳазрати Умар бир неча саҳобалар билан Бадр урушида ўтган ишлардин сўзлашиб ўлтиришган эди. Қарасалар, қилич тақинган бир киши масжид олдига келиб туясини чўктирди. Ҳазрати Умар дарҳол уни таниб айтдиларким:

– Бу Худо душмани Умайрга ўхшайди. Бунинг келиши яхшилик эмасдур, бир ёмонлик нияти билан келгай, – деб дарҳол Расулуллоҳга хабар берди. Расулуллоҳ уни келтирмоққа буюрдилар. Ҳазрати Умар қиличини бир қўлида, яна бир қўли билан унинг ёқасидан тутиб, олди-орқасидан ансор саҳобалар ўраган ҳолда олиб келдилар. Расулуллоҳ қарасалар, ҳазрати Умар қиличининг боғи билан бўйнидан бўғиб ушлаб турибдур.

– Эй Умар, уни бўш қўй, яқинроқ келсин, – дедилар. Ўша ондин сўнгра Пайғамбаримиз олдиларига келиб араб одатича:

– “Инъамун сабоҳан”, – деди. Бу сўз ислом дини келмасдин илгариги араблар саломи эди. “Эртангиз юмшоқ ўлсин” демақдир. Анда Расулуллоҳ:

– Бунинг ўрнига ундин яхшироқ саломни Аллоҳ таоло бизга берди. Жаннат аҳли шу ила ўзаро саломлашгайлар. Эй Умайр, нима учун келдинг? – деб сўрадилар. Анда ул айтди:

– Ўғлим Ваҳб Бадр урушида асир тушмиш эди, бу тўғрида сизлар билан келишгани келдим. Унга бирор яхшилик қилгайсизму? – деди. Расулуллоҳ айтдилар:

– Андоғ бўлса, қилич тақиб келишинг қандайдур? Ул айтди:

– Қилични Аллоҳ қуритсин, ул бизга

ўтган урушда нима асқотди? Ўз одатимча тақинмиш эдим. Яна Расулуллоҳ сўрадилар:

– Тўғри айтгил, тўғри сўзлагил, қайси иш қасдида келмиш эдинг? Ул:

– Айтмиш ишимдан ўзгани ўйлаганим йўқдир, – деди. Анда Расулуллоҳ айтдилар:

– Сўзинг ёлғондур, балки иш бундоғдур: Бир куни сен Каъба олдида Сафвон билан бирга ўлтирдинг. Бадр урушида ўлдирилиб, қудуққа ташланган кишиларни эслашиб йиғлашдинглар. Анда сен: – Устимдаги ўтнам (қарзим) бўлмаса, мендин кейин оилаларим оч қолишидан қўрқмасам эди, Мадинага бориб, Муҳаммадни ўлдириб келур эдим, – дединг. Сафвон сендин бу сўзни онглаши билан: – Агар бундоқ қилур бўлсанг, ўтнанг бўйнимга, бола-чақанг нафақаси ўлгунимча устимга бўлсин, – деди. Энди сен мени ўлдиргани қасд қилиб келгандурсан. Аллоҳ мени бу ишдан асраб, буни бўлтурмағай, – дедилар.

Бу сўзни онглаши билан Умайрнинг кўнгли очилди: – Аниқ билдим, Аллоҳнинг пайғамбари экансан, – деб дарҳол иймон келтирди¹.

– Сенинг айтган сўзларингга илгари инонмас эдим, сен келтурган кўп хайрларни ёлғон деб билур эдим. Энди гувоҳлик берурман, сен Аллоҳнинг ҳақ пайғамбари экансан. Бу ишни Сафвон икковимиздан ўзга ҳеч ким билмаган эди. Ва ҳам буни билдирмасга онт ичган эдик. Аниқ билдим, бу ишни сенга Аллоҳ билдирмушдур. Йўқ эрса, буни ўзлигидан ким биладур эди? – деди.

Буни кўриб, Расулуллоҳ бошлиқ ҳамма саҳобалар суюнишдилар. Пайғамбаримиз Ислом динининг асосларини унга ўргатишни буюрдилар. Қуръондан бир неча сурани ўқиб ёд олди. Мусулмонлар қўлига асир тушган ўғли Ваҳбни озод қилдилар. Сўнгра Умайр:

– Ё Расулуллоҳ, мен ислом нурини ўчирмак учун кўп курашдим. Бу диндаги кишиларга қаттиқ қаршилик кўрсатиб, аларнинг кўнгилларини кўп оғритдим. Агар рухсат қилсангиз, Маккага бориб, халқни динга даъват қилайин. Аллоҳдин умид шулдурки, алар ҳам бу йўлни қабул қилгайлар.

Агар қабул қилмасалар, илгари ҳақ динга қаршилиқ қилиб, мўминларга тўла озор берган эдим, энди унинг ўрнига буларга қарши туриб, озор бермакни ўзимга лозим кўрдим, – деб изн сўради. Расулуллоҳ ҳам унга изн бердилар.

Сўнгра Умайр ўғли Ваҳбни бирга олиб, Маккага қайтди. Келгандин кейин мусулмонлигини барчага очик билдирди. Ўғли Ваҳб бўлса, отаси қўлида иймон келтирди, бутун оилалари билан Ислом динини қабул қилдилар.

Яна Абу Азиз ибн Умайр, бу киши дағи (ҳам) Бадр урушида қўлга тушган асирлардан эди. Бу бўлса, улуг саҳобалардан Мусъаб ибн Умайрнинг бир туғишган қариндошидур. Саҳобалардин бировлари буни асир олмиш эди. Мусъаб ибн Умайр унга айтди:

– Сен бу асирингни зинҳор бўш тутмагил, яна қочиб қутулмасин. Буни суйган мол-дунёлик бой онаси бордур. Фидя учун ҳар қанча мол сўрасанглари, уни бермакка қудрати етар. Бунинг сўзини онглаб:

– Эй оға, қариндошлиқнинг ҳаққи шундай бўлурми? – деди. Оғаси дегандек онаси тўрт минг танга пул юбориб, ўғлини асирликдан қутқазиб олди.

Яна Пайғамбаримизнинг амакилари Аббос бин Абдулмутталиб ҳам Бадрда асир тушганлардан эди. Қўл-бўғови қаттиқ боғланганлигидан кечаси инграб ёта олмади. Бунинг товушидан Расулуллоҳнинг раҳмлари келиб, у кеча ухламадилар. Саҳобалардан бировлари:

– Ё Расулуллоҳ, на учун уйқунгиз бу кеча қочибдур? – деганида:

– Аббоснинг инграшини эшитмадингми, у менинг уйқумни қочирди, – дедилар. Буни англаган мўминлардан бир киши тура югуриб, Аббоснинг бўғовини бўшатди. Шу қаторда барча асирларнинг ҳам бўғовларини бўшатдилар. Сўнгра Пайғамбаримиз ундин икки киши учун фидя моли беришни талаб қилдилар. Бириси ўзи учун, иккинчиси – оғаси Абу Толиб ўғли Оқил учун эди. Анда Аббос айтди:

– Фидя молини биздин нечук олғайсиз? Биз бу урушга ўз ихтиёримизча келмадик, кўпчилик халқ бизни чиқмоққа мажбур қилдилар. Анда Расулуллоҳ айтдилар:

– Шариат ҳар ишнинг зоҳирига қарайди. Кўринишда бизга қарши туриб, душман

сафида бўлдинг, шунинг учун фидя моли бермасга чоранг йўқдур. Ундан икки кишилиқ мол олдилар. Фидя молларини тўлаб тутатгандин сўнгра, Аббос Пайғамбаримизга:

– Қурайш эли ичида мени энг фақир қилиб қўйдинг. Бурун бой бўлсам ҳам, энди бутун умр ичи камбағалликда қолдим, – деди. Расулуллоҳ айтдилар:

– Қайдин камбағал бўлурсан? Хотининг Умму Фазлга топшириб келган молинг эсингдан чиқдиму? Уйингдан чиқар чоғда “Бу сафарда мен ўлиб кетсам ҳам умр бўйи сенга етарлик мол қолдирдим” демадингму? Анда Аббос айтди:

– Аниқ билурман ва ҳам билган эдим, сен Аллоҳнинг чин пайғамбаридурсан, йўқ эса қайдин билдинг, хотиним Умму Фазлдан бошқа ҳеч бир жонга туйғузмаган (билдирмаган) эдим, – деди².

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам, ота бир туққан қариндошлари – ўз амакилари Аббос ҳақида шундай адолат ила иш кўрдилар. Ичи-таши билан душманчилик қилган бошқа ғанимлардан бу ишда унинг ҳеч қандоқ фарқи бўлмади. Йўқ эрса, Қурайш томонидан кўрсатилган мажбурият орқалик келгани Пайғамбаримизга маълум эди. Лекин Қуръони каримнинг халқ аро тенглик-текислик ҳақида кўрсатган йўли, мўминларга унинг ўргатган адаби шудир.

Аллоҳ таоло Қуръонда айтди:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ

“Ё айюҳаллазийна оману, куну қаввомина бил-қисти шуҳадоа лиллоҳи ва лав ало анфусикум авил-волидайни вал-ақрабийн” [Нисо, 4/135]. Маъноси: “Эй мўминлар, ҳар ишда адолатлик бўлинглар, гувоҳликларингиз холис Аллоҳ учун бўлсин, ўзларингизга ёки ота-оналарингизга ё қавму қариндошларингизга зиён етгудек бўлса ҳам, адолат йўлидан чиқманглар,” демақдур.

Алихонтўра СОҒУНИЙнинг
“Тарихи Муҳаммадий” асарида

Давоми бор...

¹ Ат-Табароний. Ал-Муъжамул-кабир, 17/56-62; Ибни Хишом. Ас-сийратун-Набавийя, 3/212-214.

² Аҳмад ибни Ханбал. Ал-Муснад, 1/353; Ал-Байҳақий. Ас-сунанул-кубро, 6/322.

Мавритания – соф араб тили сақланган ўлка



Мавритания Ислom Республикаси Африканинг шимоли-ғарбидаги давлат. Пойтахти – Нуакшот. Худуди – 1031 минг квадрат километр. Маъмурий-худудий бўлиниши – 12 вилоят ва Нуакшот автоном вилоятдан иборат. Аҳолиси – 3,30 млн. киши. Давлат тили араб тилидир.

Мавритания – ривожланаётган давлат. Унинг “Мавритания” деб аталиши тасодифий эмас. Аҳоли ўзларини ўрта асрларда Испания мусулмонлари бўлган маврларга алоқадор деб билади.

АҲОЛИСИ

Мавританияликлар Ислomга эътиқод қилади ва икки гуруҳга бўлинади. Мамлакат жанубидаги Сенегал дарёси қирғоғи аҳолиси (волоф, тукулер ва сонинклар) деҳқончилик билан шуғулланади. Улар мамлакат аҳолисининг бешдан бир фоизини ташкил қилади. Қолган аҳоли – чорвадор ва кўчманчилар – чўл ва даштларнинг кенгликларига тарқалиб кетган. Этник келиб чиқишига кўра, улар араб, барбар ва ғарбий африкалик аралаш бўлган маврлар ва туарегларга боғланади. Барбарлар шимолий ва шимоли-ғарбий Африкада милoddан авваллари ҳам яшаган. VII–VIII юзйилликларда араблар кириб келганидан сўнг барбарларнинг баъзи қабилалари араблар билан чатишиб кетган.

Уларнинг ҳаммаси Ислomга кирган ва араб тилида гаплашишни одат қилган.

СОФ АРАБ ТИЛИ

Мавританияликларнинг лингвистик хусусияти шундаки, улар соф адабий араб тилида гаплашади. Уларнинг тилини араб нутқи намунаси дейиш мумкин. Кўплаб араб давлатлари аҳолиси турли шеваларда гаплашадилар. Арабларнинг оғзаки нутқи адабий тил меъёрларидан жуда узоқлашиб кетган, лекин бундан мавританлар мустасно. Улар Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам замонидан ўзларигача етиб келган нутқ услубини сақлаб қолишган ва соф адабий араб тилида гаплашишади.

ДИНИ

Мамлакат аҳолисининг 99,6 фоизи – мусулмон. Ислomнинг кириб келиши милodий VIII асрда бошланган. Аҳолининг 0,1 фоизи африкаликларнинг анъанавий эътиқодларига (анимализм, фетишизм, тотемизм, табиат кучлари ва бошқаларга) амал қилади. Насронийлик XVI–XVII асрларда тарқала бошлади.

ИККИНЧИ ЭНГ ҚАДИМ МИНОРА

“Шингетти” жоме масжиди XIII–XIV асрларда Мавританиянинг Адрар минтақаси Шингетти шаҳри асосчилари барпо этишган. Ушбу қадимий масжиднинг минораси мусулмон оламида доимий фойдаланиладиган иккинчи энг қадимги минора ҳисобланади. 1970 йилларда масжид ЮНЕСКО саъй-ҳаракатлари билан қайта тикланган, аммо шаҳар ва масжидга кучли чўлланиш жараёни ҳамон хавф солиб турибди.

Дамин ЖУМАҚУЛ
тайёрлади.